

TRANSILVANI'A.

Fói'a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentul se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Materialu pentru istori'a regimentului I. granitariu din Transilvani'a. — Teori'a lui Rösler; studiu asupr'a staruintiei Romaniloru in Daci'a Traiana, de A. D. Xenopolu, prof. de Istori'a Romaniloru la Universitatea din Iasi. — Cartile intrate pentru bibliotec'a asociatiunei transilvane, pe cale gratuita in restèmpu dela 1 Septembrie pâna la 31 Octombrie. — Procese verbale ale comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luate in siedintiele dela 31 Octombrie, 24 Novembrie, 3, 10, 11 si 19 Decembrie.

Materialu pentru istori'a regimentului I. granitariu din Transilvani'a.

Acestu regimentu numitu I. cá romanescu, éra in seri'a celorualte cá alu 16-lea, s'a infiintiatu pe deplin in anulu 1765 si s'a desfiintiatu impreuna cu celealte regimente granitarie transilvane in 1851. Monografi'a regimentului II (Naseudu) s'a scrisu mai antàiu latinesce in a. 1830 si s'a publicatu la Oradea-mare, éra romanesc s'a scrisu in 1872 si s'a tiparitu in Brasiovu. In fine istori'a aceluasi regimentu s'a publicatu si in limb'a germana. Pentru monografi'a regimentului rom. gran. I. nu s'au adunatu nici macaru materialu pâna acuma. Pecatu de Ddieu, cá memori'a atàtoru suferintie si de atàtu sange versatu pentru patria si tronu de càtra locuitorii acelu regimentu in restimpu de trei generatiuni, se fia data uitarei de càtra posteritate, cá si cum acela nu ar' fi existatu nici-odata. Noi din partea nòstra ne-am adresatu anume in cei 16 ani din urma de repetite-ori in cãtev'a pãrti cu rogarea, cá se ni se comunice documente relative la infiintiarea, organisarea si faptele acelu regimentu. Rogarea nòstra a remasu in cele mai multe casuri desiérta. Numai dela unu membru alu fostului regimentu, demnu de totu respectulu si veneratiune, primiseramu unu raportu oficiale sau asia numita Musteringliste din 20 Maiu 1777 subscrisa de br. Christianu Rall pe atunci generalu de brigada si Godfrid Georgie Obst comisariu de resboia. Acelu raportu scrisu in limb'a germana se intinde pe 74 cóle scrise desu destulu, cu margine numai de unu policariu grosu. Din acelu raportu vomu scóte aici in prescurtare tóte acele pãrti, care ni se paru nóue de interesu istoricu, éra acelea care nu se întielegu de sinesi, le vomu insoci pe alocurea cu câte unu comentariu scurtu.

Statulu regimentului antàiu de granitia din Transilvani'a érá pe la 20 Maiu 1777 urmatoriulu: 1 colonelu si comandante de regimentu, 1 locotenentu-colonelu, 1

maioru primu, 1 capelanu de regimentu, 1 auditoru primariu, 1 comptabilu, 1 adjutantu de regimentu, 1 chirurgu de regimentu, 2 fourieri de statu majoru, 3 subchirurgi, 1 tamboru de regimentu, 1 profosu, cu totii 15. Acestu personalu érá compusu intregu totu numai din individi straini adusi din alte tieri; pâna si unu profosu supernumerariu érá totu streinu.

Pe la companiile regimentului se aflau in acelu anu: Unu alu 2-lea maioru si 6 capitani, cu totii 7; 2 locotenenti capitani; 11 primi locotenenti; 9 sublocotenenti; 12 sergenti; 6 conducatori; 12 fourieri, intre cari 2 obligati; 93 corporali; 47 musicanti; 21 fourieri venatori; 96 scutiti (gefreiteri) platiti; alti 96 gefreiteri neplatiti; 24 bardasi (lemnari, dulgheri); 2512 ostasi gregari. Asia dara sum'a efectiva érá in acelu anu 2964. Observamu acilea la rubricile oficiariloru superiori si ale suboficiariloru sau asia numiteloru charge, cá din patri'a nòstra Transilvani'a se aflá unu singuru sublocotenentu, unu singuru sergentu, trei conductori, 79 corporali; totii ceilalti, capitani, locotenenti, sergenti, conductori, fourieri, 14 corporali erau adusi din alte tieri. Acea aplicare de ofiari si charge streine intr'unu regimentu curatu romanescu se póte explicá usioru din impregiurarile de inainte cu 119 de ani trecuti dela infiintiarea regimentelor granitarie in 1763—5. In acea epoca spiritulu militariu degenerase tare in Transilvani'a la clasele privilegiate, adeca la nobilime si la bourgesia. Romaniloru le fusese oprita infiintiarea de scóle si frecuentarea loru. De unde érá se scótia comand'a suprema militara atãti ofiari cunoscatori de carte si totu-odata de limb'a germana de aici din Transilvani'a? Apoi ofiari se cereau la 6 regimente de granitia, adeca la câte dóue de pedestrime romanesci si secuiesci si câte unulu de calarime. Dara tocma sè se fia aflatu individi apti pentru tóte acele posturi militare, de ce se nu o spunemu curatu, cá lipsia increderea atàtu in romani cátu si in aristocrati'a magiara si nu convenia auctoritatiloru din Vien'a cá se aplice ofiari din patria la regimentele localu.

Preste acést'a in tierile hereditarie austriace provédiute si înainte cu o suta de ani cu scóle multe, s'au aflatu in tótu timpulu destui individi, carii au fostu gat'a se ia lumea in capu, se mérga in tieri streine pentru pânea de tóte dilele, precum mergu si astadi in Bosni'a si Hertiegovin'a, nu numai din ordinu datu, ci la cererea lor.

Mai in susu arataramu statulu efectivu alu regimentului I. din anulu 1777; dara in statulu completu regulatu din capulu locului trebue se mai fia, si anume: in statulu maioru 16, la supernumerari 1, si la companii, cu totulu 61. Cáci adeca la companii trebuea sè se afe in servitiu activu 3000 ostasi cu charge cu totu, prin urmare sum'a totala 3017.

Raportulu generalului de brigada arata pe largu tóte vacantiele, anume de 3 capitani actuali, 1 locotenuu capitanu, 4 sub-locotenui, 5 corporali si alti m. m. Lips'a acestoru oficiari erá fórte simtita. Regimentulu I. romanescu granitariu erá fórte respanditu cu companiile sale incepèndu din districtulu Brasiovului prin alu Fagarasiului înainte, pe lini'a meridionala a tieriei, pâna in districtulu Hatiegului. Oficiarii superiori aveau se faca servitiu fia-care in mai multe comune, in catu pe unii se venea câte 14, din cauza cà regimentulu se compunea din 84 sate si parti de sate. Preste acést'a aceiasi oficiri avea se stè in garnisóna érn'a câte 4, vér'a câte 6 insi, inca si mai multi pe la cordóne dealungulu fruntarielor, spre a luá la góna mai alesu pe bandele de hoti. Apoi oficiari nu avèu se ingrigésca numai de afaceri militare in comune, ci si de cele civili, intru catu comunele sau parti din ele erau militarisate. Generalulu brigadiru observa, cà si in regimentulu alu II. romanescu (Nasaudu) se simtiau aceleasi greutati din caus'a vacantieloru de oficiari.

In càtu pentru completarea numerului soldatiloru gregari generalulu observa, cà regimentulu are in companiile sale 800 de supernumerari. De aici vedemu, cà chiar pe la inceputurile acestui regimentu barbatii tineri buni de portatu arme erau aprópe 4000. Cu tóte acestea lips'a de 41 soldati nu se potea implini din acelu prisosu de 800, din cauza cà acei'a lipsiau dintr'o singura compania comandata pe atunci de unu capitanu Kettner; acea compania inse fusese din capulu locului cea mai puçinu numerosa si se asteptá dupa opiniunea generalului, cá numerulu se fia implinitu din surescenti'a locala, care se credea cà va fi destulu de mare.

Raportulu sau memorialulu din care scótemu datele acestea, cuprinde o multime mare de informatiuni amerrunte, care astadi potu avè óresi-care interesu pentru persóne de profesiunea militara, nu inse si pentru istoricu. Cu tóte acestea suntu si detailiuri de acelea, care la prim'a vedere ti s'ar paré cà n'au vre-o insemnatate, dar' considerate mai de aprópe, ele suntu destulu de instructive, pentru-cá se nu fia trecute cu vederea. Asia d. e. indata pe a 3-a cóna aflamu cà, intre anii 1773 si 1774 fusesera inaintati dintre sergenti (Feldwebel)

3 insi, Paul Lang, Avramu Caliani si Anton Pfeifer, cum si unu adjutantu alu regimentului anume Carol Rampel la rangulu de sub-locotenui; Asia între 4 insi fu inaintatu si unu romanu Caliani.

Generalulu lauda portarea aceloru individi, 'si permite inse a observá atunci in anulu 1777 adeca dupa 5 ani, cà dupa-ce la alti oficiari superiori inaintati din charge li se dà din gratia imperatésca câte 60 fl. cá ajutoriu, cum se dice de equipare, adeca se-si faca haine de oficiari, dara la cei din granitia nu li se dede acelu ajutoriu. Intr'aceea esise unu altu normativu din 19 Februaru 1777, prin care li se acordá ajutoriulu de 60 fl.; cu tóte acestea generalulu intréba la Vien'a, cà óre se cuvine se li se dè acelu ajutoriu asia tardiu.

Totu aci se mai arata, cà dela acestu regimentu granitariu s'au translocatu 17 soldati gregari, sergenti si corporali la 2 regimente de linia, pentru-cá se invetie exercitiulu si servitiulu militariu intr'unu cursu de doi ani. Insemnamu aci numele aceloru feciori, pe cari i aflamu trecuti in doue liste, éra cà se cunóscemu familiile care se tragu din aceia si care cele mai multe exista pâna in diu'a de astadi, damu aici numele si comunele tuturor, inse cu orthografi'a aceea schimosita, precum se vede in originalu; éra familiile respective care le voru citi, voru sci se si-le coréga.

La regimentulu de pedestrime „Pellerini“ au fostu; Iosef Ratz, Georg Velzan, Iosef Harabal, Ignat Marginan, Popolci Mihaly, Danille Tip.

La regimentulu de odinióra „Bülovo“ acumu „Lattermann“ au fostu: Jounask Idomir, Kretschun Szuts, Athim Popp'a, Alex. Fogarasan, Iacob Dobrin. — Soldatii Catianu Macaveiu, Pop'a Gligoru si Simon Post'a au fostu trecuti la regimentulu secuiescu de husari. Alti trei stramutati n'au fostu romani.

Revisiunea din urma (Musterung) se facuse in anulu 1771. In urmatorii 6 ani au urmatu firesce multe schimburi in personalu. Asia d. e. dintre oficiarii statului maioru si ai companiiloru au fostu stramutati 35, dar' au fostu adusi altii dela alte regimente. Supernumerarii au crescutu la 1261; semi-invalidii 125; invalidi de totu 7; familii de preoti s'au adusu numai cu un'a; au muritu 146 de ostasi; au fostu condamnati la mórte si executati doi insi; au fostu transpusi administratiunei provinciale, adeca scosi din sistem'a militara 6 insi. Din tóte cifrele inse bate fórte tare la ochi a desertoriloru in numeru de 659 individi in cursu de 5 ani! Causele aceloru desertiuni le descopere memorialulu in urmatóarele: antáiu, cà ómenii se plângu cumcà au pré puçine locuri de cultivatu, de aceea fugu in Munteni'a si in Moldov'a, unde credu cà-si voru castigá mai multe mijlóce de viétia; alu 2-lea altii afla, cà servitiulu de granitari este fórte greu, si alu 3-lea ceialalti spunu curatu cà nu le place servitiulu militariu, dar' nice-unulu nu se plânge de asprimea si brutalitatea oficiariloru. Totu acilea dlu generalu observa, cà din compani'a majorului

alu doilea dela Jina*) au desertatu cei mai multi, adeca in 5 ani (1771—1775) 125; afla inse că comun'a Jin'a e situata in munti, casele fórte departate un'a de alt'a, locuitorii se ocupa mai vertosu cu economi'a de vite si petrecu partea cea mai mare a anului in munti la vitele loru, apoi ceea de domnulu generalu afla si mai periculosu, că locuitorii din Jin'a nu s'aru tinea de religiunea unita, ci de cea schismatica; din cauzele acesteia nu numai că desertédia ei insii, dar' mai seducu si pe altii la desertiune si la rebeliune (Nicht allein die Gelegenheit zur selbstigen Desertion, sondern auch zur Aufwigung anderer dargeboten hatten mag.) Intre acestea memorialulu mai descopere doue inprejurari pentru noi fórte interesante si anume, că dupa atâtea desertiuni casele din Jin'a departate cum erau un'a de alt'a, s'au contrasau mai pe aprópe, cu alte cuvente, că locuintele vechi ale ómenilor au fostu trase la pamentu, apoi li s'au poruncitu că se le zidéscă din nou mai aprópe, spre a fi locuitorii supraveghiatu mai bine. Mai departe, că dupa-ce in acea compania au fostu schimbati mai multi oficiari superiori, mai pe urma i s'au datu prim-locotenentele Pettauer că comandante de compania, carele pe lãnga ce face ómeniloru parte de multe folóse, scie se 'i tractedie cu maniera mai blanda (ganz besonderer guten Art), de si aceiasi ómeni dupa opiniunea generalulu au o crescere cevasi selbatica (etwas wild erzogenen Menschen); in fine generalulu se tine fericitu, că cu o-casiunea revisiunei din urma acésta compania s'au aratatu fórte indestulata (vorzügliche Zufriedenheit vorge-lautet) si că dinsulu afla spiritulu ómeniloru mai preste totu schimbatu.

Asia dara contradicerea in cauzele desertiuniloru aratate mai in susu este recunoscuta indirecte chiar' de cătra generalu in raportulu seu. Caus'a principala si aprópe unica au fostu brutalitatea comandantiloru de compania, pe care ómenii din Jin'a si din alte comune mai multe care nu fusesera iobagite, nu o poteau suferi si cercau se se dè la o parte dinaintea tiraniei. Afara de aceea este prea bine cunoscuta si inprejurarea atinsa de generalu numai că in trécatu, că toti acei granitieri carii nu voiau se tréca dintr'odata cu luarea armelor si la biseric'a gr. cat. unita, erau fórte reu vediuti si anume de cătra oficiarii rom. cath. adusi din tierile austriace, necurmatu tribulati că se catolisedie, ceea ce iritá si mai multu spiritele si i facea se desertedie. Dupa gonirea si din tierile austriace a ordinulu jesuitiloru si anume dupa-ce imperatulu Iosifu incepuse la betranetiele mamei sale a luá parte mai activa si in afacerile religióse, fanatismulu religiosu perdeu pe anu ce mergea din violenti'a sa. De aici se póte explica si cuprinsulu urmatoriulu aliniatu, care suna că o retragere a dlui generalu, care pe cól'a a patr'a dice mai departe:

*) Numele acestei comune respectabile cu aprópe doue mii de suflete, se scriá cu litere ciriliane Jin'a, precum 'lu si pronuntia toti romanii, prin urmare noi 'lu scriemu cu J; magiarii 'lu scriu Sinna, Sasii Schinna, precum 'lu si pronuntia.

„Acestu satu (Jin'a) are succrescenti'a cea mai frumósa de baiati, carii se afla intre 8, 9 si 12 ani, si acestu satu 'si luá elu insusi unu invetiatoriu germanu, la care ómenii voru se-si dea pruncii cá se invetié a citi si a scrie, si unde unii copii au si invetiatu a citi si a vorbi nemtiesce. In locu că acesti granitieri se mai desertédie, precum se intemplase înainte de acésta, acum'a chiar' acesti granitieri din Jin'a prindu si aducu pe cei mai multi emigrati, adese ori cu periculu invederatu alu vietiei; éra eu brigadirulu trebue se recunoscă, că aceste inpregiurari avemu se le multiamimu intieleptei tractari si eminentei prudentie si zelu pusu de cătra dlu prim-locotenente Pettauer, in privinti'a carui'a avemu se d'icemu mai la vale câte ceva.

Éta cum póte unu singuru omu intieleptu si umanu, scutitu de ura si fanatismu, se indrepte erorile brutali comise de altii asupr'a poporulu romanescu.

De altmintrea merita a se observá, că in acele timpuri au trebuitu se mai fia si la alte companii comandanti brutali, pentru-că vedemu d. e. că din compani'a locotenentu-colonelulu din districtulu Fagarasiulu desertasera in 4 ani 119 insi, din compani'a de la Orastie 52; din alta compania totu din districtulu Fagarasiulu 65; din alt'a a capitanulu Kettner in districtulu Sibiuului 76, din compani'a lui Perriciouli de la Tohanu si Tientiari 60; din contra din compani'a lui Gärtner in cottulu Hunedórei numai unulu; din compani'a primulu maioru dela Hatiegu in 5 ani numai 14; din alui Streng totu in districtulu Hatiegu 21. Mái observamu, că cei mai multi desertori au fostu in totu regimentulu in an. 1772, adeca 426 din 659 desertati in cinci ani. Trebue se fia fostu cause fórte mari ale acelei desertiuni estrordinarie, in care soldati insurati se vedeau siliti a'si parasi famili'a, mosi'a, patri'a. De altmintrea totu acestu raportu ne spune, că 308 insi dintre desertori cei mai multi s'au intorsu de buna voia, éra altii au fostu si prinsii.

Siese ómeni carii erau proprietatea grofulu Mikes că iobagi ai sei, fusesera conserisi tocma la inceputulu organisatiunei regimentulu, dar' proprietariulu loru fãu reclamatu cu procesu, pe care l'au cástigatu abia la vre-o 9 ani, adeca in 26 Ianuaru 1773. Dar' procese de aceste curióse s'au mai intemplat si altele.

La revisiunea sau cum se dicea pe atunci must'r'a regimentulu in 1777 au lipsitu 572 de soldati, si anume 339 comandati pe la cordóne prin munti si la resiedinti'a regimentulu, cum si pe la companii; 31 licentiati, 19 absentii fãra licentia, dar' sciuti unde erau, 163 bolnavi; 8 in arestu, 3 la scóle, 9 insi in caletorii.

Este interesantu inca si unu altu casu cu 12 soldati granitieri chiamati a se presentá la revisiune, cari inse n'au venitu. Despre 5 insi se sciá că se aflau la lucru intr'unu satu din scaunulu Mediasiu. Regimentulu a scrisu la magistratulu din Mediasiu, că se binevoiéscă a-i transmite la companiile loru cu escorta; magistratulu inse respunde că au aflatu numai doi in Cãrti'a, ér' ceialalti suntu pe la alte sate, si éca asia, etc.

nu-i afla. Firesce că nu-i aflara, pentru-că sasii aveau trebuința mare de brăția muncitoare.

Trei tineri, anume doi de câte 18, unul de 16 ani se aflau la invetiatura în Mediasiu și în Blasiu. Aci generalulu afla de lipsa cu vorbe multe, a se luă mesuri, că nu cumva acei tineri sub pretextu de a invetia la școle, se o iă în alta parte și se se subtraga de sub jurisdicțiunea militară.

Numerulu bolnaviloru din regimentulu întregu i se pare generalulu destulu de mare; observa inse, că în totu regimentulu nu exista nicairi nici unu spitalu, prin urmare, că granitieri bolnavi trebuie se-si caute de sănătatea loru în locuințele proprii, dara pe medicamente li se da pe jumătate tax'a. În totu regimentulu eră numai unu chirurgu și trei sub-chirurgi. Chirurgulu regimentulu și unu sub-chirurgu erau în stațiune la Orlatu, unde se află comandantele regimentulu, și aveau se caute pe bolnavii din trei companii risipite în 7 sate, care erau departate câte doue și mai multe dile, ér anume la satulu celu mai de aproape putea se ajunga pe timpu bunu în 6 ore. Alu doilea sub-chirurgu se află stationatu în Vaida-Recea din districtulu Fagarasiului și avea se caute pe bolnavi în 5 companii inpartite în 39 de sate. Acest'a se explica asia, că regimentulu antaiu romanescu granitieru nu s'a potutu compune și organiza din masse compacte de locuitori asediați toti în unu singuru districtu, precumu a fostu regimentulu alu II-lea, ci numai prea puține sate au fostu militarizate întregi; din cele mai multe s'au luatu numai câte puține familii, și anume din asia numitii boieri armalisti și din vechile familii ale militiei castrense de odinioară, era nu din familii iobagesci, căci aci se opunea aristocrația din respuneri, în cătu guberniulu M. Theresiei numai la anumite locuri a reusitu a militariza și din familiile iobagite. Alu treilea sub-chirurgu eră stationatu la Hatiegu, unde se află și primulu maioru cu compania sa. Acest'a îngrijia de sănătatea celoru doue companii hatiegane, a unei'a din cottulu Hunedórei, și a patr'a din scaunulu Orasiei. Isi pôte ori-cine face o idee despre folosulu ce putè se face câte unu bietu chirurgu la 4 companii într'o epoca, în care locuitorii Transilvaniei inca nu vedusera altu drumu facutu de mâni omenesci, decâtu numai, resturile drumuriloru asternute în Dacia de cătra legionarii și colonistii lui Traianu. Oficiarii regimentulu lauda în raporturile loru mai alesu pe primulu chirurgu, dara și sub-chirurgiloru nu le afla nici o vina, observa numai că din caus'a distanțieloru mari nu potu ajunge preste totu pe la tôte companiile, apoi mai adaoga că „natiunea Valacha mai simte inca o mare grătia de medicamentele loru și conformu datinei sale vechi, se încerca a 'și ajutá cu medicamente de casa, afara numai în casuri de surpatura, sau cându 'și frângu vre-o mână ori 'și facu alte rane externe.

Din tôte acestea raportulu inchieie, că trebuie se piara multí ómeni, carora nu li se pôte dá ajutoriu din caus'a distanțieloru mari și a scârbeloru ce simtu romanii cătra medicamentele din apotece. În fine generalulu e

de parere, cumu a fostu și în raportulu seu despre regimentulu alu II-lea, că în acestu antaiu se se infintie treis spitale, în Orlatu, în Vaid'a-Recea și la Hatiegu, unde se fia trimisi soldatii bolnavi chiaru și cu sil'a, cu atátu mai vortosu, că au inceputu și în acestu regimentu a se ivi bóle necurate. Întru altele raportulu constata la loculu acest'a, că romanii că natiune au în regimentulu acest'a în tocma insusirile pe care le au și romanii din regimentulu alu 2-lea. Unu testimoniu înteressantu acest'a datu romaniloru despre homogeneitatea loru, ce exista între cei locuitori în partea meridionala și în partea septentrionala a țierei.

Din tabel'a oficiariloru și chargeloru dela statulu maioru se adeverece, că personalulu întregu stă totu numai din streini (bestehet durchaus in Ausländern).

Despre nationalitatea oficiariloru superiori dela companiile regimentulu se constata asemenea, că și aceia suntu streini afara de uniculu locotenentu anume Calliani, care din sergentu fú înaintatu în 13 Octobru 1773 la rangulu de locotenente, și că elu este romanu de nascere și de religiune unita (Und ein Wallach von Geburt, dann unirter Religion ist). Insemnamu și acest'a origine a unui oficiariu din nainte mai bine cu 100 de ani, cu atátu vortosu, că unu nepotu alu acelui Calliani ajunsese până în 1849 la rangulu de generalu și fusese unulu din comandantii austriaci în revolutiune.

Dintre charge erau 46 streini, anume 11 sergenti și a. m. d.; era unu singuru sergentu, 3 conductori și 79 corporali erau ardeleni granitieri din respectivele companii.

Dupa-ce raportulu se mai ocupa și cu unele regulari ale gajeloru (platiloru) și cu economiile ce se facu dintr'insele în casuri de vacantie, dice că în 5 ani de dile dela 1772—1776 s'au adunatu sum'a de 6779 florini 17% cruceri, care s'a incorporatu la fondulu de reparaturi.

Pre lângu statulu efectivu aratatu mai susu se mai observa, că până la acesta revisiune numerulu granitieriloru acestui regimentu s'a mai adausu cu 950. 48 de fetiori s'au conscris din nou (dintre provincialisti?). Numerulu invalidiloru și alu semi-invalidiloru se pune la 1843 capete, între care suntu și persóne de altmenea sanetóse, dara sau mici sau urite.

Prin decretu din 26 Maiu 1769 se dedese ordinu înaltu, că precum în celelalte regimente de granitia, asia și în acestu regimentu antaiu romanescu se se formedia și o trupa de artileristi, alu căroru numeru se fia 285 de ómeni. Facendu-se revisiune s'au prezentatu cá artileristi 11 corporali, 15 gefreiteri cu plata, 5 fãra plata regulata și numai cu remuneratiune, 4 fãra nici o plata, și 267 artileristi ordinari, în suma 302, prin urmare cu 17 mai multi de cătu se cerusera, carii trecu de supernumerari, carii inca erau obligati a se deprinde în art'a de artileristi, pentru-cá în casu de vacantia se póta fi aplicati. La trup'a de artileristi au fostu înrolati din regimentulu întregu fetiorii cei mai destepti, mai îndemanatici, demni de încredere și totodata dintre familiile cu stare materiale mai buna.

Trecându la relațiunile familiari ale granitiariloru se însemna, că la statu maioru erau casatoriti 5 oficiari, la companii 9; la statu maiorulu micu 7, carii toti aveau prunci si anume: 19 de sexulu barbatescu, 27 de celu femeiescu, éra dintre soldati începându dela sergenti in josu erau casatoriti 2261 carii toti avéu 2102 prunci de sexulu barbatescu si 2017 de sexulu femeiescu. Pentru pruncii oficiariloru si chargeloru din tieri streine se faceau raporturi la locurile mai inalte pentru ingrigirea de viitoriulu lor; dintre baieti daca cresceau, erau inrolati la regimente.

Se mai pune întrebarea, despre câti voru fi servitu până in acelu anu in vre-unu resboiu, si se afla că au servitu 24 de oficiari, éra dintre charge si soldati numai 39. Acést'a se explica asia, că granitiarii din capulu locului nu avusera misiunea de a servi in resboie afara din tíera, ci numai de a pazi fruntariile, si in casu de resboiu internu sau de vre-o rebeliune a fi dusi in focu. Dar' apoi indata intr'unu resboiu prusianu, in unulu turcescu si apoi in tóte resboiele cu Napoleonu acea misiune primitiva a fostu cu totul delaturata si granitiarii in numeru de multe mii au fostu dusi in resboie streine.

Venindu raportulu până si la fixarea staturei fiacărui granitiaru se afla, că între toti numai 30 fetiori erau mai mici de 5 urme de Vien'a, 184 de 5 urme, toti ceialalti preste 5 urme, ér' anume 346 5 urme 5 policari, 245 5 urme 6 policari, 105 de 5 urme 7 pol. si asia mai in susu, până cându ajungu 7 insi 5 urme 10 policari, 3 insi 5 urme 11 pol., si doi de 6 urme, adeca cá nisce uriasi. Legea militara cerea inainte cu 100 de ani, cá soldatulu celu mai micu se fia inaltu celu puçinu de 5 urme si 3 policari. Acést'a mesura erá introdusa pentru armat'a regulata de linia; pentru granitiaru se suferiau exceptiuni.

In câtu pentru 800 de soldati supernumerari generalulu observá, că oficiarii ar' fi potutu face o alegere mai exacta; de aceea au si datu ordinu pentru o alegere noua, in câtu din supernumerari se tréca câti-va activitate, éra altii mai slabanogi se mérga la supererari. Se mai observa totu ací, că tinerimea romana nu ajunge la putere deplina cu 16 ani, ci mai târziu, cu 18 si 20 de ani, atunci inse se afla succrescentia de ajunsu, cu exceptiune de compani'a capitanului Kettner (tinutulu Sibiului).

Dintr'o tabela alaturata la raportu se vede, că in acelu anu erau 238 granitiaru neapti pentru servitiulu de campania, dintre cari 50 reali-invalidi si 188 semi-invalidi. In privinti'a invalidiloru se propunu diverse mesuri pentru subsistenti'a lor.

Pâna aici ar' fi partea I-a a raportului generalu. Vine acum partea a II-a, in care generalulu de brigada permite, că cele ce urmédia se reducu la oficiulu seu personalu de a le cercetá si a reportá despre ele. Afacerile acestea se cuprindu in urmatóriele întrebări si raspunsuri.

I. Daca oficiarii de statu maioru si oficiarii superiori își dau silinti'a din tóte poterile, cá se invetie pe os-

tasi a-si cunósce pe deplinu statulu loru militariu si a-lu indepliní in tocm'a. La acést'a se respunde, că comandantele de brigada a datu in acea privintia atátu comandantului de regimentu, câtu si celorulalti oficiari superiori din timpu in timpu poruncile cele mai rigoróse. Urmele aceloru mèsuri luate se si cunosc, de si nu preste totu dupa cum s'ar cere; éra unii oficiari in excessulu loru de zelu au trecut preste tóte barierele moderatiunei. De altmintrea adauge raportulu, scopulu acesta este greu de a se ajunge, atátu din caus'a modului firescu de cugetare a natiunei romanesci si inca multu mai greu din cauza, că acestu regimentu romanescu este risipitu si intinsu in 84 de sate, in care partea cea mai mare a granitiariloru locuesce amestecatu cu provincialii, unde prin urmare mai totu binele ce se infintiédia cu mare ostenéla la granitiaru, este paralisatu prin exemplulu reu alu provincialistiloru. A trei'a cauza a greutatii de a reformá si ameliorá starea granitiariloru se afla in multele vacantie de oficiari de câti-va ani încóce in acestu regimentu, cá si in alu doilea romanescu.

(Acésta informatiune din urma ne face se presupunemu, că multele si indelungile vacantie de oficiari in regimentu se întemplau dintr'unu zelu excesivu de a face economii).

A dóu'a întrebare, daca oficiarii suntu indemnati si obligati necurmatu cá se-si implinésca servitiulu loru cu celu mai mare zelu (Auf das eifrigste). Generalulu asigura, că acést'a se face neincetatu, si cá chiar' acum'a cu ocaziunea revisiunei generale s'au luat in de-aprópe consideratiune, atátu portarea oficiariloru diligenti si buni, câtu si a celoru somnuosi si lenesi.

A trei'a, daca ordinea, subordinatiunea, disciplin'a, politia, religiunea suntu bine pazite in regimentu.

Generalulu asigura că mai tóte acestea s'au indreptatu multu in anii câti au trecut dela revisiunea din urma; anume in câtu pentru politia s'au facutu si drumuri, alaturarea loru plantatiuni de pruni, cá proprietate comuna; s'au infintiatu si societate de pompieri; la Orlatu, Hatiegu si Cujiru s'au facutu poduri si punti peste riuurile de munti; dara si in acestu punctu amesteculu cu provincialistii a causatu mari piedice mai vèrtosu in comitatulu Hunedorei si in districtulu Hatiegului, in orasiulu Hatiegu militarisatu intregu si in comunele Silvasiulu de susu, Hasdate, Pestesiu-vechiu si Racasdi'a, in care tóte se afla fórte multi nobiles donatarii et nobiles lege immunes, precum si in unele comune din districtulu Fagarasiului asia numiti nobiles boerones. Toti acesti'a unii preste altii suntu fórte nesupusi, carii nu voru se sufere disciplin'a de ómeni activi si in afaceri politiene se provóca la scutintiele si prerogativele loru nobilitarie; ei se opunu cu trufia la subordinatiune până cându nu suntu constrinsi prin mesurile cele mai aspre (mit äuserstem Nachdruck, adeca cu batai si inchisori); tóte invetiaturile date lor in privinti'a acést'a nu folosescu nimicu, in desiertu li se spune că subordinatiunea militara n'are a face nimicu cu prerogativele lor nobilitarie si cá de alta parte juramentulu lor ostasiescu

pusu sub steagu îi obliga a se subordina; in fine cã mesurile politienesce cãte s'au introdusu la granitarii au fostu numai spre folosulu loru, precum s'au potutu convinge ei insii din propri'a experintia.

Aspru testimoniu de nesubordinatiune este acest'a datu nobililoru si boierenasiloru de cãtra generalulu br. Christianu de Rall si de comisariulu belicu G. G. Obst. de acest'a inse n'are sè se mire nimeni, cãci acea bóla erã generala in tóte tierile corónei unguresci; nici-unu nobilu ori-cãtu de ticalosu nu voiã se scia de subordinatiune, pentru-cã nu o vedea nicairi in clasele feudali.

(Urmédia)

Teori'a lui Rösler

Studiu asupr'a staruintiei Romaniloru in Daci'a Traiana, de A. D. Xenopol, profesor de Istori'a Romãniloru la Universitatea din Iasi. — Iasi, Tipografi'a Nationala Strad'a V. Alesandri.)*

„Introducere.

In afara de cerculu nationalitatii nóstre se urmèza de unu siru de ani o lupta indestulitu de vie, pe terimulu istoricu, asupr'a unei impregiurari din viéti'a Romaniloru, anume asupr'a intrebării, daca Romãni au parasitu Daci'a pe timpul imperatului Aurelianu, si pãrasindu-o, cum se face de îi intãlnim astadi intr'unu numeru atãtu de insemnatu dincóce de Dunare?

*) Acestu opu alu eruditulu domnu profesor A. D. Xenopolu au apãrutu de mai multe luni, si noi nu am lipsitu a-lu anuntia lectoriloru atãtu in acest'a fóia cãtu si in Observatoriulu nostru de repetite-ori. Onor. dn. profesor a dedicatu cartea sa Romaniloru de preste munti. Cu tóte acestea credemu a fi bine informati, cãtu de puçinu a pãtrunsu pãna acum acestu productu istoricu si criticu tocm'a la „Romanii de preste munti.“ Cu atãtu mai vèrtosu ne simtimu indemnati a reproduce in acestea colóne celu puçinu Introducerea si Istoriculu intrebãrei din acestu studiu pre cãtu de greu, pe atãtu de importantu, care se intinde pe 299 pagine. Au trecutu 13 ani decãndu teori'a profesorulu austriacu Robert Rösler *Romaenische Studien* au vèdiutu lumin'a in Lipsi'a. Toti ómenii competenti in materia, cãti au cititu acea carte plina de coniecturi spicuite cu date istorice sucite de gùtu, s'au convinsu din capulu locului, cã aceea e scrisa nu in interesulu adevèrulu istoricu, ci cu tendenti'a de a se ajunge cu ea scopuri politice destructive pentru elementulu daco-romanescu. Chiaru si academi'a romana se ocupase de opulu lui Rösler si sub altu titlu pusesse si unu premiu pentru studiarea critica a aceluia-si. Dara pentru-cã se ajunga cinev'a la rezultatulu ce se asteptã, trebuie se premèrga pe lângã studiarea indelunga a scriitoriloru bizantini, inca si adunarea unui mare numeru de documente din cele mai vechi scrise, pre cãtu acelea s'au conservatu undev'a in Europ'a.

In fine dn: Xenopol aruncã manusi'a atãtu lui Rösler cãtu si la toti cei cari au adoptatu teoriile lui.

Red. Trans.

Cu tóte cã acèsta cèrta interesèdia pe Romãni intr'unu gradu neasemenatu, ea a gasitu pãna acum puçinu resunetu in sinulu loru, de vreme ce dintre istoricii nostri numai Petru Maior¹⁾ s'a indeletnicitu cu dea-dinsulu cu acèsta intrebare, ér' ceialalti, si cãndu au atins'o, au fãcutu acèst'a numai intrècatu. Si totusi o atare controversã trebuie se ne misce; cãci este vorba de insusi dreptulu nostru de a trãi pe pamèntulu pe care 'lu ocupamu. Scimu cã nu dreptulu hotaresce relatiunile dintre popóre, ci puterea, si cã deci nu de la demonstratiuni istorice va atèrnã alcatuirea statelor; dar' nu e mai puçinu adevèratu, cã dreptulu totu remãne unu elementu de care se tine sèma, si de aceea insusi acei ce-lu calca in piciorè, totu se indrèpta cãtra dènsulu, pentru a pune macaru pe inchipuirea lui temel'i'a pretentiiloru loru. Puterea este unu faptu, si ca atare repune adese-ori dreptulu, care este o idee; dar' ideea intru acèst'a bate fapt'a, cã ceea d'antãiu 'si are radacinile sale in constiinti'a omenesca, si deci nu póte fi smulsa si perì nici odata, pe cãndu fapt'a se sprijine numai cãtu in privazulu timpului, si este peritóre in fiinti'a ei, cã si cadrulu in care rèsare.

Este deci de cea mai mare insemnatate pentru Romãni de a se intreba, si a vedea daca ei nu suntu decãtu nisce venetici in tierile ce le locuescu astadi. Unii istorici ai nostri s'au grabitu a primì fãra cercetare teori'a lui Rösler. Ast'felu *Eudoxiu de Hurmuzaki*, meritosulu descoperitoriu alu documentelor din arhivele austriace, spune in *Fragmentele sale asupr'a istoriei Romãniloru*: „Poporati'a Daciei — fù retrasa in anulu 271 d. Ch. din ordinulu imperatului Aurelianu peste Dunare, pe rip'a drèpta a fluviului, din caus'a indesirei navaliriloru barbare. De atunci Daci'a slujì timpu indelungatu cã drumu de trecere pentru popórele barbare, care se indreptau din spre Nordu si Nordostu cãtra Dunarea. Cãndu apoi se inaltã in Moesi'a imperati'a bulgara si prinse la putere, 'si intinse in secolulu alu IV-lea granitiile sale si preste Valachi'a, impoporãndu-o cu numerosi Romani, care din Haemus si Macedoni'a emigrãu bucurosi in frumósele cãmpii a-le tierii de la Dunarea, lucru la care îi impingeau si dese-le prigoniri pe care le suferiau din partea ocãrmuirii bizantine.“²⁾

Óre asia sè fia intr'adeveru? Teori'a lui Rösler sè fie ea mai pre susu de indoièla si Petru Maioru care combatuse pre predecesorii lui Rösler in acèst'a privire,

¹⁾ Istori'a pentru inceputulu Romãniloru in Daci'a, Bud'a, 1812, si a dóu'a editie, Bud'a 1837. Vedi si unu studiu alu nostru asupr'a cãrtii lui Rösler publicatu in *Convorbiri Literare*, an. 1875, p. 159 si urm. D.-lu Hasdeu a combãtutu pe Rösler. Insa numai in modu ocasionalu; vedi Istori'a critica a Romãniloru, Bucuresci, 1875 și Column'a lui Traianu, 1882 Nr. 12.

²⁾ *Eudoxiu von Hurmuzachi* *Fragmente zur Gecshichte der Romänen*, Bucuresci 1878, I. p. 185. De aceea-si parere erã si reposatulu profesorulu *Al. Lambrior*.

se-
trion.
si anu
de decl
Kiepei
cipalu care stă in potriv'a teoriei Rösleriane este imprejurarea, că „cerculu in care se vorbesce astadi limb'a româna dincóce de Dunare, cade tocmai pe hotarele vechii provincii Daci'a.“¹⁾ Invetiatii streini cari combatu teori'a lui Rösler, producu in contr'a ei o seria de argumente, ce o sdruncina din temelie. Óre Romanii nu ar' poté aduce si ei grautiile lor pentru a spori lumin'a in intunereculu trecutu alu istoriei lor? Credu că a sositu timpulu cá si o pana româna sè-si spuna părerea sa in acést'a intrebare, un'a din cele mai grele, dar' si din cele mai frumóse nu numai a istoriei nóstre, dar' in deobste a intregi istoriografii.

Originea acestei nóue teorii nu este de cautatu in dorinti'a de a descoperi adeverulu, ci cu totulu in alte motive, care nu-si au locul in istoria. Ungurii si Sasii din Transilvani'a apasáu in secolulu trecutu pe Români intr'unu chipu cu totulu neomenosu, si chiar' astadi, déca nu le rapescu cá alta-data mijlócele vietiei fizice, vreau sè le ucida viéti'a morala, sè le desfiintieze nationalitatea, inlocuindu-o cu cea unгурésca sau germana. Români vedienđu-se apasati protestau si protesta necontenitu contr'a unui asemenea sistemu de ocârmuire; ei 'si intemeiéza protestarile lor pe dreptulu istoricu, sustinéndu că ar' fi locuitorii cei mai vechi ai Transilvaniei, că dreptulu de cucerire pe care 'si intemeiază apasatorii pretentiile lor, ar' trebú sè fie pàrasitu intr'unu veacu de lumini si de civilizatie²⁾. Lupt'a intre apasatori si apasati fiindu pusa pe terimulu dreptului, cei d'antâiu cautara se-o curme chiar' pe acestu terimu, tagaduindu Româniloru tocmai dreptulu istoricu invocatu de acesti'a. De si astadi nu se mai póte luá Româniloru insusirea lor de poporu latinu, coboritoriu din coloniile aduse de Români in aceste părți, este lucru invederatu, că mai multi scriitori romani mărturisescu in modu respicatu, că colonistii romani au pàrasitu Daci'a pe timpulu lui Aurelianu. Prin urmare, déca astadi se gasescu Români locuitori in marginile fostei Dacii, ei trebuie a fi revenitu cându-va de preste Dunare din Moesi'a, unde fi asiediasc Aurelianu. Fiindu vorba de a readuce pe Români de peste Dunare, scriitorii protivnici acestor'a se folosira de imprejurarea, că nici unu chronicariu sau documentu nu ar' pomeni intr'unu chipu lamuritu despre existenti'a acestui poporu in părțile nordice ale Dunarii, inainte de veaculu alu XIII-lea, pentru a cobori epoc'a reimigrarii Româniloru in Daci'a traiana tocmai la inceputulu acelu veacu. Ungurii si Nemtii, fiindu veniti in Transilvani'a inaintea acelei epoce, éta că si dreptulu istoricu vorbía in favórea acestor'a si ast'feliu

se taie Româniloru, cari pana acum se mângaiau celu puçinu cu ideia, că li-se facea o nedreptate, si scóat'a de pe urma ancora de scapare, lasându-se aruncati, cá o frunza bătuta de vèntu, in voi'a intèmplarii.

Nu e vorba, suntu doi cronicari ai veacului de mijlocu cari pomenescu de Valachi in regiunile aceste, la venirea Unguriloru, pe cari acesti'a ar' fi fostu nevóiti a-i bate si ai supune, anume: Anonymus Belae regis notarius si Rusulu Nestoru. Fiindu-că celu din urma pomenesce despre Valachii gasiti de unguri in tiara pe care ei o cuprinsera, fara a hotári anume locul unde s'ar fi fostu aflându acesti Valachi, apoi protivnicii stăruintiei Romaniloru in vechi'a Dacie interpretéza, că Valachii lui Nestor ar' fi Francii împèratiei Carolingiloru, cari cucerisera cu o sută de ani mai inainte, pe timpulu lui Carolu celu Mare, Panoni'a dela Avari. Că Anonymus notariu lucrulu erá mai greu; elu spune apriatu, că Ungurii găsira in Transilvani'a unu statu romanescu sub unu duce Gelu, pe care 'lu bătura si-lu supusera! Neputéndu-se interpretá intielesulu cuvintelorului lui Anonymus, si fiindu-că elu erá singurulu care pomenia fara indoie la fiintierea Româniloru in Transilvani'a inainte de venirea Unguriloru, apoi elu fu declarat de minciunosu, chronic'a lui intréga de falsa si inchipuita, si ast'feliu curatindu-si cãmpulu, protivnicii Româniloru radicara pe elu mãiestrit'a lor cladire.

Cu tóte că ivirea ideii parasirei Daciei de Romani, si reintórcerea Româniloru in acésta tíera dupa aprópe o mie de ani, nu este datorita cercetarii adeverului, ci unoru uneltiri reutacióse in potriv'a unui poporu, cu timpulu ea a luat caracterulu unei pareri sciintifice, si sub o atare forma se infatóséza ea astadi in istorie. Ast'feliu va fi tratata ea si in acestu studiu.

I.

Istoriculu intrebării.

Celu antâiu scriitoriu streinu care se indeletniceste mai cu deadinsulu cu Români, este Ioan Thunmann, profesoru de elocintia si de filosofie la Universitatea din Halle. Elu facu cunoscintia mai de aprópe cu unu studentu românu din Macedoni'a, ce se aflá la acea Universitate, si studiindu dialectulu vorbitu de poporulu acelei provincii, fu condusu a se ocupa si de istori'a lui, câtu si de istori'a popóreloru cu care elu fusesè in atingere. Resultatulu unui asia studiu fu publicarea unei cărți asupr'a istoriei popóreloru rësaritene¹⁾. Elu ajunge la inchierea, că Romanii din Macedoni'a suntu coboritorii coloniiloru latine stabilite in aceste tieri, in urm'a cuceririi lor de Romani, in mijloculu poporatiuniloru de neamu tracu, care le locuiau ab antiquo. Parerea sa asupr'a Româniloru de dincóce de Dunare este urmatórea: „Ei suntu frati ai celoru din Macedoni'a, coboritorii din Tracii, cari sub numele de Geti si de Daci

¹⁾ Lehrbuch der alten Geographie, Berlin 1878, 337. p.

²⁾ Asia in timpurile din urma in conferinti'a dela Sibiu. Vedi memorialulu reprezentantiloru alegatoriloru Români, Sibiu 1882.

¹⁾ Thunmann, Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker, Leipzig 1774.

jucara unu rolu atātu de insemnatu. Sub stăpinirea romana ei 'si insusira limb'a si obiceiurile romane, si cându Caracalla le dadu dreptulu de cetatieni, ei luară numele de Romanu. Nu se pôte admite că imperatul Aurelianu sè fi stramutatu preste Dunare pe toti locuitorii Daciei; fara indoiela că au mai rēmasu inca multi intr'o tiēra asia de mare si asia de muntuōsa. In timpulu năvalirii Vandaliloru, Gotiloru, Huniloru, Gepiziloru, Slaviloru, Avariloru si Bulgariloru, ei căutara mântuire in muntii loru, unde devenira insa nomadi. Năvalirea Unguriloru fi gasi in Transilvani'a si in Ungari'a de dincōce de Dunare. Dar' Valachii ocupasera inca de multa vreme Valachi'a si Moldov'a, si ei nu se stabilira pentru prim'a ōra acolo in decursulu veacului alu XIII-lea si alu XIV-lea sub Radu Negru si Bogdanu⁴.

De la ivirea celoru d'antăiu cercetări asupr'a Romaniloru vedemu, că idea, cea sanatōsa, care privesce lucrurile asia cum au pututu sè se petrēca in lumea reala, si nu ie de călauzu numai cātu textele mōrte tiparite pe hartie, 'si deschisa calea in sciintia. Mai tot-odata cu aratarea acestei păreri favorabile staruintiei Romaniloru in Daci'a Traiana, vedemu esindu la lumina si parerea protivnica, si lucrulu caracteristicu, pe cându cea de antăiu curge din pan'a unui profesoru din Halle, cea de a dōu'a 'si gasesce aparatoriulu ei intr'unu Sasu din Brasiovu.

Fr. Ios. Sulzer, care impliniă in Transilvani'a deregatori'a de judecatoriu, se ocupă si cu istori'a, si elu intreprinse a scrie istori'a tieriloru locuite de Romāni¹). In insusirea sa de Sasu, elu împartasia tōta ur'a conationaliloru sei asupr'a Romāniloru, cunoscea pretențiunile acestor'a si miseri'a in care fi adusesese apasarea seculara a natiuniloru privilegiate. 'Si pôte deci inchipui cinev'a starea psihologica in care se affă Sulzer, cându intreprinsē lucrarea sa. Totu-si trebue sè marturisimu, spre onōrea lui Sulzer, că dēca patim'a sa i-a falsificatu rationamentulu, ela n'a ascunsu in modu consciutu nici-unu faptu istoricu, dupa cum au facutu-o cei ce au imbratisiatu mai târdiu părerile sale.

Sulzer este celu d'antăiu care respinge in modulu aratatu mai susu marturi'a lui Anonimus si a lui Nestor; apoi elu spriginea cu urmatōrele argumente parerea că Romānii s'au formatu că poporu dincolo de Dunare, si că au venitu dincōce de acestu fluviu prin véculu alu XIII-lea. Mai antăiu spune elu, ar' fi greu de creditu că Valachii sè fi suferitu trecerea preste ei a intregului curentu alu năvalirii barbare, fara a primi in limb'a loru macaru o urma a acelei năvaliri. Totu asia de necreditu ar' fi, că poporul celu mai numerosu, si care se pretinde a fi celu mai vechiu alu Transilvaniei, sè nu se arete in acēsta tiēra ca o natiune, sè nu se bucure nici de libertatea de consciintia, nici de drepturile civile, nici de proprietate, precum nici se pôte admite că elu sè fi perdutu asemenea drepturi, dēca le-ar' fi posedatu cându-va, cu atātu mai multu, că cele mai vechi docu-

mente nu facu nici o pomenire de un'a că acēst'a. Apoi fiindu-că trebue sè privimu religi'a crestina a colonistiloru că pierduta in timpulu potopului năvalirei, fiintierea religiei ortodoxe la Romāni nu s'ar' poteă esplică in mijloculu unei poporatiuni catolice sau protestante, dēca nu s'ar' admite, că ei primisera acēst'a religiune pe malulu dreptu alu Dunarii. In sfarsitu Sulzer mai invōca identitatea limbei intre Romānii din Macedoni'a si acei din Daci'a, care ar' fi tota asia de pučinu de intielesu, dēca ar' primi o dezvoltare despartita a acestorū dōue ramuri ale aceleia-si poporu.

Cāti-va ani dupa esirea cartii lui Sulzer, gasimu acea teorie espusa din nou sub o alta forma de către istoriculu I. Chr. Engel, si anume antăiu in Comentati'a sa asupr'a espeditiiloru lui Traianu²), si apoi in istori'a Moldovei si a Valachiei³).

Ideile dezvoltate de acestu autoru suntu urmatōrele: Imperatul Aurelianu, vediendu că Daci'a nu mai eră de aparatu contr'a năvalirii Gotiloru, retrage din ea legiunile, si le asiēdia in Moesi'a, unde elu creă dōue Dacii nōue, un'a lānga rip'a Dunarii (Daci'a ripensis), alt'a mai in lāuntru uscatulu din partea Balcaniloru (Daci'a mediteranea). Romanii strāmutati dincolo de Dunare suferira mai antăiu năvalirea Slaviloru, cari se stabilira in mijloculu loru, introducēdu in sinulu nationalitatii loru elementulu slavonu. Mai târdiu fura supusi Bulgariloru, cari erau originari de la Volg'a si cari le impuseră numele loru, acel'a de Valachi (Woloch=Wolg'a). Bulgarii intinsera in curēdu domni'a loru pe rip'a stinga a Dunarii, supunēdu puterii loru Valachi'a propriu disa, Banatulu si Transilvani'a. Unulu din regii loru, Crum, incepū a stramutā pe acēst'a ripa unu mare numărū de familii Valache, „si ast'felu invetiā acestu poporu ēra-si drumulu cătra vechi'a sa patrie.“

Singur'a deosebire intre Sulzer si Engel consta in aceea, că acestu din urma urca mai susu emigrarea Romaniloru pe rip'a stinga a Dunarii (cătra anulu 813), si prin urmare nu este silitu a declarā de inchipuita chronic'a Notariului anonymu.

Fiindu-că acesti doi autori sustineau, că Romānii n'ar' fi potutu dobândi elementulu slavonu, care intra pentru o parte insemnata in alcătuirea nationalitatii loru, de cātu la sudulu Dunarii, căci Transilvani'a n'ar' fi fostu nici-odata ocupata de Slavoni, apoi o asemenea gresita parere atrase si pe slavisti in cercetarea impregurarii. si Schafarik dovedī mai cu sēma din fiintierea de numerōse denumiri de origine slavona in Transilvani'a, precum si din repetitele marturisiri ale autoriloru bizantini, că acēsta tiēra fusese totu atātu de coplecita de Slavoni in véculu alu V-lea alu erei nōstre, că si regiunile de dincolo de Dunare. Parerea acestui invetiātu, împartasita si de alti slavisti, intre cari citamu pe Kopitar, este că „cele dōue trunchiuri ale rasei

¹) I. Chr. Engel, Comentario de esped. Traiani ad Danubium de origine Valachorum, Wien 1794.

²) I. Chr. Engel, Geschichte der Moldau und Valachei, Halle 1804.

⁴) Geschichte des transalpinischen Daciens, Vien 1781 (a se velea cu deosebire vol. II. §§. 101—114).

Valache, stătu acelu de preste Dunare, cătu si acelu de dincóce de fluviu, au o origina asemanătoare (nu còmuna), fiindu esite in acela-si timpu din amesteculu Traciloru, Slaviloru si Romaniloru; de la véculu ai VII. pâna la alu X-le si statura in muntii Daciei, ai Macedoniei, ai Tesaliei, ai Albaniei, si cându timpurile se mai linistira, ei se respândira in câmpiile invecinate. ¹⁾

Unu altu invetiatu slavu, domnulu Miklosich, se plecà mai multu cătra teori'a lui Rösler. Elu crede că Romanii din Daci'a au fostu cu totii stramutati in Moesi'a de cătra imperatulu Aurelianus, si 'si pune apoi intrebarea, cându si cum s'au intorsu ei pentru a se asiedi'a in tierile in care stau astadi? „Ne pare de crediutu că pricin'a acestei întempleri trebuie căutata in cucerirea tieriloru balcanice resaritene de cătra Slavoni pe la sfersitul veacului alu V-lea. Totu cătra acestu timpu trebuie pusa si imigrarea Valachiloru cătra partile de média-di, căci limb'a loru fiindu aceea-si, nu potemu primí că Valachii Macedoniei sè se fi desvoltatu despartitu de acei ai Daciei. ²⁾

Scierea Sasului Robert Rösler „Romaenische Studien“ ³⁾ dete o noua imboldire intrebarei asupr'a obarsiei Romàniloru. La fie-care rëndu alu acestei lucrari se vèdu resarindu scopurile reutacióse ale autoriului in privirea loru. Elu incepe prin a aretà pàrerile sale de reu că s'ar fi incuviintiatu Romàniloru, din pricin'a asiediarii loru geografice, o insemnatate politica mai mare de cum li s'ar' cuveni dupa numerulu si moravurile loru. Elu nu se teme de a intàlni la cititorii germani invinuirea, că ar' urmari scopuri politice in studiile sale; „alt'feliu este inse lucrulu cu Romàni, ai căroru ochi deprinsi cu intunereculu apucaturiloru nationale, nu pot suportá nici cea mai mica radia de lumina, ce ar' cadea din afara asupr'a loru, si unde stricarea cea mai intinsa a moravuriloru respandesce totu feliulu de neincrederi.“ ⁴⁾ Dupa niste asemenea apretiuiri asupr'a poporului, cu a cărui'a istorie voiesce a se indeletnici, elu intreprinde a tredi din nou teori'a lui Sulzer si Engel, fara a pomeni in sa nicairi de numele loru, spre a-si da meritulu descoperirii unei idei, ce in adeveru erà vechie de aprópe 100 de ani ⁵⁾ Rösler mai apropie inca timpulu reintrarii Romàniloru in Daci'a traiana; elu sus-

¹⁾ Schafarik, Slavische Alterthümer, deutsche Ausgabe, II. p. 205.

²⁾ Miklosich. Die slavischen Elemente im Rumunischen. Wien 1862.

³⁾ Romaenische Studien, Untersuchungen zur älteren Geschichte Romaeniens, Leipzig 1871. In aceste studii autoriulu intrunesc si indeplinesc nisce lucrari de mai inainte.

⁴⁾ Ibid. p. VIII.

⁵⁾ Se pretinde de cătra prietenii lui Rösler, că acest'a n'ar' fi cunoscutu scrierile predecesoriloru sei. Pentru unu invetiatu că Rösler, greu de crediutu! Compara Iung, Römer und Romanen in den Donauländern, Innsbruck 1877 p. 247: „dass Roesler das Buch seines Vorgaengers nicht kannte, als er gleichwohl über den Gegenstand schrieb, möchte ich ihm keineswegs zum Lobe anrechnen, wie das einige seiner Freunde thun, um post festum noch gleichsam eine Art Priorität für ihn zu retten“.

tine că Romàni au trecut pentru antai'a-si data Dunarea in timpulu luptelor intreprinse de Valachi in unire cu Bulgarii in potriv'a imperatoru bizantini (sfarsitul veacului alu XII-le). „Adeseori siliti de a cautá o scapare pe malulu stàngu alu Dunarii, Valachii nu intardiara a se incredintiá despre folósele ce le infaciosiau pentru vietu loru de pastori câmpiile intinse ale Munteniei, si mai multe familii, mai multe obstii satesci alesera mai degraba asiediarea pe malulu nordicu alu fluviului de cătu espunerea la jafulu si resboiulu ce domniau in vechi'a loru tiéra“ ¹⁾. Cu tóte că Rösler 'si sustine tes'a cu o neinduplecata hotarire, ceea ce-lu impinge la o multime de talmaciri false, de inchipuiri siliti, de etimologii preste putintia, nu i-se póte tagadui o mare sciintiá in desvelirea temeiuriloru sale, si cu deosebire unu talentu insemnatu in amestecarea adeverului cu falsulu, ast'feliu că se le contopésca intr'unu totu nedescurcatu.

Cartea sa, care trata o intrebare óre-cum noua in sciinti'a istorica (scrierile lui Sulzer si Engel fiindu aprópe unitate), atrase in curendu numerosi impartasitori ai pàreriloru sale. Lipsindu o teoria protivnica, care se na spriginita cu aceea-si căldura, si pe unu totu asia de bogatu materialu scientificu, cei mai multi imbratosiara ipotes'a lui, că cev'a mai pre susu de indoiéla; ea petrunse in cărtilu de istorie ale popóreloru interesate a o sustiné; profesorii si invetiatorii Transilvaniei si ai Ungariei o predara de pe inaltimea catedreloru loru, si Romàni se vèdiura ast'feliu de odata deposiedati si in teorie, precum erau de multu in practica, de drepturile ce le aveau asupr'a in sa-si tierii loru, spre marea multiamire a protivniciloru, cari le tagaduiau impreuna cu intaietatea in regiunea Carpatiloru, dreptulu de a fiantia si resufla liberu pe pamèntulu stramosiloru loru.

Nu intardiè in sa a se iví o reactiune; invetiatii straini ei insii simtira cătu de neintemeiata erà teori'a lui Rösler. Celu antaiu care se rostí improtiv'a ei fu d. W. Tomaschek, profesoru la Univiversitatea din Graz, in o dare de séma amenuntiatu asupr'a cărtilu lui Rösler. ²⁾ Acestu invetiatu atrasese inca mai inainte luarea aminte asupr'a impregiurarei, că nu trebuie numai decatu a se induce impreuna desvalirea a Romàniloru din Macedoni'a cu acei din Daci'a din o „pretinsa identitate“ a limbiloru loru; că asemànările acestoru dóue dialecte se potu prea usioru esplicá din identitatea elementelor care concusera la alcatuirea popóreloru ce le vorbescu. ³⁾

Domnulu Tomaschek in sa nu remase credinciosu pàreriloru sale; elu se apropie mai târdiu de teori'a lui Rösler. In o dare de séma asupr'a cărtilu d.-lui Iung: „Römer und Romanen in den Donauländern“, D-sa sustine, improtriv'a ideiloru sale de mai inainte, că identitatea demonstrata a limbei Daco-Romàniloru cu

¹⁾ Rom. Stud. p. 117.

²⁾ Zeitschrift für oesterreichische Gymnasien 1872 p. 141—157.

³⁾ Brumalia et Rosalia de acela-si in Sitzungsberichte der Wiener Akademie 1868 p. 402.

aceea a Românilor din Macedoni'a, 'lu impedece de a primî parerea, că ei sè se fi potutu desvali într'unu chipu separatu; că singur'a deosebire care 'lu desparte de Rösler este, că acest'a pune obârsi'a natiunii romanesce in Moesi'a, pe cându elu, Tomaschek, o găsesce in romanisarea poporului Bessiloru, care ar' fi traitu in regiunea centrale a muntilor Balcani, de unde apoi Romanii s'ar' fi indreptatu cătra douăe părți, spre Nordu in Daci'a traiana, spre Sudu in Pindu si Tesali'a¹⁾.

Acést'a întórcere a d.-lui Tomaschek cătra teori'a lui Rösler este cu totulu próspata. Inca in 1876 d.-s'a fi erá protivnicu. Intr'unu articolu intitulatu: „Zur walachischen Frage“ d. Tomaschek lamurindu unu locu din Cinnamus, care vorbesce de nisce Vlachi in anulu 1167, si pe care Rösler 'lu potriveste totu la Romanii din Sudulu Dunarii, indrépta catra acest'a urmatóarele rënduri: „Critic'a negativa cu totu spiritulu cheltuitu intru spriginirea ei, totusi are partile sale slabe, si fàra indoiéla, se voru gasi inca temeuri in contr'a teoriei lui Rösler, pe care nu le voru potea resturná tóte silintiele sofisticéi“²⁾. Cum se face de d.-lu Tomaschek care inca in 1876 se indoia fórté multu despre identitatea limbiloru Macedono- si Daco-romane, primesce in 1877 acésta identitate ca demonstrata, cându in acestu restimpu nu aparuse nici o lucrare asia de insemnata asupr'a acestei materii, care sè-lu fi hotaritu a-si schimbá parerea? acést'a remàne o ghicitóre. Nu e vorba, d.-sa ne spune că dupa o mai seriósá cercetare a acestoru limbi, s'a convinsu despre identitatea loru, pe care l'a inceputu o pusese la indoiéla. Atunci d.-sa si-a exprimatú antái'a parere cu usiurintia, si unu invetiatu care a facutu odata unu asemenea pecatu, nu scimu pentru ce nu l'ar' face si in alte rënduri. D.-lu Tomaschek ne va da deci voia a nu da o mare luare aminte spuselor d.-sale, de vreme ce ele suntu in stare de a se schimba de astadi pàna mène, fàra cá alte isvóre sau cercetari sè-lu fi inpinsu la schimbarea parerei sale, ci numai cātu fiindu-cà antái'a-si data nu luase in destulu de seriósá cercetare materialulu adunatu.

Tonulu scrieriloru d.-lui Tomaschek asupr'a Românilor este apoi aprópe identicu cu acel'a alu lui Rösler. Si d.-sa vèdesce unu simtiemèntu neprietenosu cătra obiectulu cercetàriloru sale, care se vede cu deosebire in cea de pe urma a sa scriere asupr'a acestei întrebări, aparuta in 1882³⁾. Aici d. Tomaschek sprijine din nou parerea d.-sale despre obârsi'a Romaniloru din poporulu Bessiloru. Este cunoscuta placerea autoriloru dupa idei originale, si d.-lu Tomaschek, credièndu că a gasitu o idee nóua, pentru care se potu aduce vre-o douăe, trei texte si inscriptiuni, se grabesce a tràmbitia urbi et orbi descoperirea sa, renegandu cele spuse de d.-sa cu unu anu inainte, ba chiar' combatèndu-si propriiele pàreri cu o inversiunare de totu hazlie. Fièndu in sa că d.-sa singuru aratase, că o descoperire proprie a sa, că ar' fi

găsitu pe Romanii pomeniti de Nichetas Choniates inca in anulu 1164 in sting'a Dunarii¹⁾, apoi este nevoitu se urce cev'a mai susu epoc'a emigrării Românilor de peste fluviu in Daci'a. D.-sa o pune intre anii 1074 si 1144 (admirati precisiunea chronologica!), in care restimpu „ambii tiermi ai Dunarii ar' fi ascultatú de acel'a-si stapanu.“

D.-lu profesorul Bidermann de la Universitatea din Graz propune o teorie nóua in privirea obârsei Romaniloru, care inca este inrudita cu aceea a lui Rösler. Elu face sè se nasca acestu poporu totu preste Dunare, si dà o obârse comuna tuturoru Românilor, atátu celoru din Daci'a cātu si celoru din Macedoni'a; dar' elu fi pogóra nu din Traci romanisati, ci din unu elementu celto-liguricu, care ar' fi fostu fórté numerosu in aceste părți; deosebitele ramuri ale acestei rase, s'ar' fi imprastiatu apoi mai târdiu.²⁾

Doi alti invetiati, mai statornici in pàrerile lor, cari combatu teori'a lui Rösler, suntu d. Julius Iung si d. Ios. Ladislaus Pic, ambii profesori la Universitatea din Prag'a.

D. Iung este autorulu mai multoru scrieri insemnate in privinti'a Românilor³⁾: d.-sa 'si pune că tinta sè dovedesca că Romanii tratasera Daci'a într'unu chipu deosebitu de cele-lalte provincii; ei voira sè faca din acésta tíera o stavila de aparare contr'a barbariloru, pe cându pe de alta parte minele ei de sare si de aur atrageau unu numeru nesfàrsitu de cetatieni romani, in cātu elementulu romanu se inmultí aice într'unu modu cu totulu afara din cale. D. Iung primesce si d.-sa in departarea Românilor din provincie, cându Aurelianus retrase legiunile; d.-sa inse adaoge că „mass'a poporului dacu, care nu cunóscea de cātu greutatile, nu si folosulu stapanirei române, remase pe locu, platindu noiloru domni birulu pe care 'lu platise celoru vechi, si ne pastrandu cá amintire din epoc'a romàna de cātu dialectulu seu, parintele limbei române de astadi.“

Tes'a d.-lui Iung desvalita cu multa potere, intàlní in sa o opunere aprópe obstésca, si teori'a lui Rösler parú a pastrá inca isband'a in acést'a lupta incordata asupr'a obârsei poporului romànu. Ast'felu, afara de d.-lu Tomaschek s'a mai rostitu inca in potriv'a lui Iung si pentru Rösler d. Gaston Paris⁴⁾ si d. Schwicker⁵⁾, acestu din urma Ungur.

¹⁾ Acést'a nu este esactu. Loculu din Nichetas fusese cunoscutu inca lui Sincai; vedi Chronic'a Românilor sub anulu 1172 p. 219.

²⁾ Die Romanen und ihre Verbreitung in Oesterreich, Graz, 1877.

³⁾ Die Anfänge der Romaenen in Zeitschrift für Oester. Gymn. 1876.—Roemer und Romanen in den Donaulaendern, Innsbruck 1877. — Die Romanischen Landschaften des roemischen Reichs, Innsbruck 1881 p. 314—381.

⁴⁾ In Romania, recueil consacré à l'étude des langues et des littératures Romanes 7-ème année 1878 p. 608 et suiv. Unu altu autor francesu care primesce teori'a lui Rösler este C. de la Bergé, Essai sur le regne de Traian, Paris 1877 p. 48

⁵⁾ Das Ausland, Ueberschau der neuesten Forschungen auf dem Gebiet der Natur-, Erd- und Völkerkunde, Stuttgart, 1877, Nro. 39, 1878, Nro 10 si 1879, Nro. 12 si 15.

¹⁾ Zeitschrift für oester. Gymn. 1877 p. 445.

²⁾ Ibid. 1876 p. 345.

³⁾ Zur Kunde der Hämus-Halbinsel, Wien 1882.

Celu-alaltu autoru care sprigina staruinti'a Romaniloru in Daci'a lui Traianu este d. Ios. Lad. Pic¹⁾. Elu sa cu dreptu cuvintu in bagare de seama, ca deca Romanii ar' fi trebuitu se parasasca Daci'a in vremile navalirei barbare, ei n'ar' fi pututu gasi nici o scapare in Moesi'a, de vreme ce acest'a din urma a fostu totu asia de devastata ca si Daci'a de catra barbarii navalitori. D.-lu Pic apoi se silesce a descoperi in documentele mai noue urmele vechi ale Romaniloru din Daci'a, o metoda din cele mai nemerite, intru catu pune fapt'a positiva in locul ipoteseloru.

Ne remane de pomenitu inca unu nume, pentru a incheia sirulu autoriloru cari s'au indeletnicitu cu chestiunea romana. Este acel'a alu d.-lui Paul Hunfalvy, membru alu Academiei ungresci. Dintre mai multe scrieri ale acestui domnu asupr'a Romaniloru noi vomu alege numai doue, care se indeletnicescu cu dinadinsulu de acest'a cestiune. Cea mai veche este Etnografi'a Ungari²⁾.

Autorulu espune intr'ens'a ideile urmatoare: Candu au ocupatu Ungurii Ungari'a, ei n'au gasitu locuindu aici decatu pe Slavoni, cari disparura mai pe urma, fiindu absorbiti de elementulu romanescu, a carui'a aratare in Transilvani'a si Ungari'a este multu mai tardie. Rutenii nu s'au pututu cobori in aceste parti de catu dupa intemeierea dinastiei lui Rurik, care dadu unei parti din Slavoni numele de Rusi, de unde se trage acelu de Rutenu. Serbii, de si au pututu se se aple in Ungari'a ca locuitori singuratici inca din vremile navalirii loru in Europ'a meridionala, nu se inmultira in acest'a tiara de catu de la intinderea Turciloru in peninsul'a Balcanului; totu asia este, si cu Slovaci, alu caroru numeru sporu in Ungari'a dupa resboiulu Husitiloru. Germanii suntu cunoscuti ca mai noi in tierile ungresci de catu Ungurii. Incheierea este, ca Slavii, singurulu poporu ce ar' pote se se certe cu Ungurii de la intaietatea asiediarii in tiara, fiindu disparuti in sinulu Romaniloru, care suntu veniti mai tardiu, Ungurii suntu, dupa dreptulu istoricu, singurii stapanitori legitimi ai tieriloru in care se afla ei locuindu impreuna cu tote cealalte popore. Metod'a intrebuintiata de d.-lu Hunfalvy, care este de a admite de adeverate tote ipotesele care placu scopului ce urmaresce, ar' fi potutu stabili totu asia de usioru, ca Ungurii suntu cei d'antaiu locuitori ai Europei.

Acest'a teorie, a carei tendintia politica n'are nevoie de a fi dovedita, este tratata in deosebi in ceea ce privesce pe Romani cu tote amenuntimile inchipuite, in cea de pe urma scriere a d.-lui Hunfalvy: „Romanii si pretentiile loru“³⁾. Dupa cum se vede chiar' din titlulu ce-lu porta, lucrarea d.-lui Hunfalvy este o scriere de actualitate politica, provocata dupa catu se vede de congresulu Romaniloru Transilvaniei, tinutu la Sibiu in

Maiu 1881, in care acestia, rediamandu-se pe dreptulu loru istoricu, ceru din nou autonomi'a Transilvaniei, amenintiata cu totulu de a fi maghiarisata, de candu a fostu incorporata regatulu ungrescu. Condu de Rosler, pe care 'lu intrece in multe punte, d.-lu Hunfalvy se silesce de a dovedi neintemeierea bazei istorice, pe care Romanii 'si radiema drepturile loru asupr'a Transilvaniei, si prin urmare zadarnici'a acestoru drepturi insusi. Autorulu respinge chiar' unu spectru multu mai amenintatoriu: regatulu daco-romanu alu viitoriului. Cartea d.-lui Hunfalvy are deci unu scopu afara din sine insu-si, acel'a de a sluji unui interesu politicu. Ce lucru pote inse mai multu turbura expunerea adevverului, de catu ingri-girea de unu interesu actualu?

(Va urma.)

Pentru bibliotec'a asociatiunei

au intratu pe cale gratuita, in restimpulu dela 1 Septembrie pana la 31 Octomorie an. 1884 urmatoarele carti.

I. Dela academi'a romana din Bucuresci.

- 1) Lege, statute, regulamente si personalulu Academiei, Bucuresci, 1884.
- 2) St. C. Hepites: Serviciulu meteorologicu in Europ'a br. 1884.
- 3) Melchisedec: Vieti'a si scrierile lui Grigorie Tambaou br. 1884.
- 4) Dr. I. Felix: Dare de seama despre expositiunea de higiena dela Berlinu din 1883, br. Bucuresci, 1884.
- 5) Emanuilu Bacalogu: Dare de seama despre espositiunea de electricitate dela Vien'a, 1883, br. Bucuresci 1884.
- 6) Alex. Papadopol-Calimach: Despre Alexandru Mavrocordatulu exaporitulu, br. 1884. Bucuresci.
- 7) Analele academiiei romane, o brosiurica indice, Bucuresci, 1884.

II. Dela „Magyar tudományos akadémiá“ Budapesten.

- 1) Budenz József: Nyelvtudományi közlemények, tom. 17 f. 1 si 3.
- 2) Értesítések a magy. tud. akad. nyelv és széptud. oszt. tom. 11. f. 1—10.
- 3) Emlékbeszédék, a magy. tud. akad. elhunyt tagjai fölött, tom. 1. f. 6—10, t. 2. f. 1.
- 4) Értesítője a magy. tud. akad. 17 évfolyam f. 1—17 18 évfolyam f. 1—2.
- 5) Értesítések a magyar tud. akad. nemzetgazdaságáról t. I. f. 6—10, t. II. f. 1—5.
- 6) Értekezések a magy. tud. akad. társadalmi kör. t. VII. f. 7.
- 7) Ertekezések a magy. tud. akad. math. tud. kör. t. X. f. 1—11.
- 8) Értekezések a magy. tud. akad. természettud. kör. t. XIII. f. 1—15. t. XIV. f. 1.
- 9) Értekezések a magy. tud. akad. történelmi tud. kör. t. XI. f. 1—6.
- 10) Almanach a magy. tud. akad. naptára pro 1884.

III. Dela Verein für siebenb. Landeskunde:

- 1) „Jahresbericht“ pro 1883/4.

¹⁾ In scrierea sa: Die Abstammung der Rumaenen, Leipzig 1880.

²⁾ Ethnographie Ungarn's übertragen von Prof. H. Schwicker, Buda-Pest 1877.

³⁾ Die Rumaenen und ihre Ansprüche, Vien 1883.

IV. Dela „Magyar történelmi társulat“.

1) „Századok“ évfolyam 1884 VIII. füzet.

V. Dela privati.

1) Dela Ioanu Bumbacu: Auror'a româna pre Maiu, Iunie, Iulie, Augustu 1884.

2) Dela „Kosma Endre: Román nyelvtan, második kiadás, Kolozsvár, 1884.

3) Dela I. Lazarici: „Elemente pe poetica rom.“ Sibiu, 1882, 41 ex.

4) Dela Bas. M. D. Basiota, jude reg. de tribunalu din Alb'a-Iulia:

a) Istori'a imperatoru Români: manuscriptu cu litere cirilice scrisu si terminatu la 1822.

b) Franz Ritter von Rudtorffer: Militair-Geographie von Europa in Tabellen. Heft I, III. IV Prag. 1835.

Sibiu, 31 Octomvrie 1884.

Dr. Ioanu Crisianu m. p
bibliotecariu.

PARTEA OFICIALA.

Nr. 362. 1884.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvoane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luat in siedinti'a dela 31 Octomvrie n. 1884.

Presiedinte: Iacob Bolog'a, vice-presiedinte. Membrii presenti: D. baronu Ursu, B. P. Harsianu, E. Macelariu, G. Baritiu, I. St. Siulutiu, I. Popescu, P. Cosm'a, Dr. Il. Puscariu, I. V. Russu, V. Romanu, E. Brote, cassariu. Dr. I. Crisianu, bibliotecariu.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

130. Cassariulu asociatiunei dl. E. Brote raportéza despre starea cassei asociatiunei la 30 Septemvrie a. c. Din acestu raportu se vede a fi fostu intrati in cuartalulu alu III-lea in bani gat'a 3640 fl. 26 cr., in obligatiuni 3400 fl., ér' esitele 1065 fl. 03 cr v. a.

— Spre sciintia.

131. Architectulu I. Eder presenta o cуетantia despre sum'a de 825 fl, v. a. cá competentia pentru planulu elaboratu de dânsulu la insarcinarea comitetului, pentru edificiu scólei de fete a asociatiunei.

De óre-ce planulu dupa desvoltarea ulterióra a lucruriloru nu s'a executatu, dovedindu-se in mai multe privintie nu deplinu corespundietoriu scopului,

— Comitetulu exmite o comisiune de 3, in persónele dloru B. P. Harsianu, P. Cosm'a si V. Romanu, se studieze cestiuinea in cointelegere cu espertii pentru a stabili, déca si câtu ar' compete numitului architectu pentru lucrarea sa. Despre resultatu va avé a reportá comitetului câtu mai ingraba.

132. In conformitate cu conclusulu comitetului din siedinti'a de dto 5 Iulie Nr. 196 a. c. luându-se la nóua pertractare regulamentul pentru incassarea tacselor de membrii.

— Acesta se stabileste in cuprinsulu urmatoriu:

Normativu.

pentru incassarea tacseloru anuale dela membrii Asociatiunei pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

§. 1.

Pentru-cá cineva se póta deveni membru ordinariu alu asociatiunei, are se se insinue sau la adunarea generála, sau la comitetulu centralu, sau la directiunea despartieméntului, sau la colectorii asociatiunei.

§. 2.

Insinuatulu subscrie o declaratiune despre intrarea sa cá membru la asociatiune si depune cu acésta ocaziune o tacsá de inscriere de 1 fl. (pentru diploma).

§. 3.

Tacs'a de 5 fl. se solvesce anticipative deodata, sau in patru rate egale si anume la 1 Ianuarie, 1 Aprilie, 1 Iulie si 1 Octomvrie a fia-carui anu cu câte 1 fl. 25 cr.

§. 4.

Solvirea tacsei se indeplinesce la locurile de insinuare numite in §. 1.

§. 5.

Evidenti'a membriloru si a solvirei tacselor se póta atátu la despartieménte resp. la colectanti, câtu si la cass'a centrala.

§. 6.

Pe bas'a registreloru sale de membrii (purtate dupa despartieminte), cassariulu Asociatiunei trimite la fia-care cuartalulu despartieméntului respectivu sau colectorului cuitantiile spre incassare; comitetulu despartieméntului resp. colectorulu ingrijesce pre lángea inmanuarea cuitantie pentru incassarea tacselor. Sum'a incassata se administréza prin blanchete anume la cass'a centrala. Din acésta suma nu se potu face detrageri din partea colectantiloru si comitetelor despartieméntale sub nici unu titlu. La cass'a centrala sumele incurse se petrecu in jurnalulu in modu sumariu, dupa liste, ér in registrulu membriloru in specialu cu provocare la numerulu listei.

§. 7.

Cine voiesce a esi din reuniune, are a insciintia acést'a in scrisu la comitetulu centralu sau la directorulu despartieméntului seu. Tacs'a de membru inse se platesce pe intregu anulu, in care unu membru ese din reuniune.

§. 8.

Membrulu care remâne in restantia cu solvirea ratei, se provóca in scrisu la solvire prin cassariulu generalu alu Asociatiunei, ér déca nu solvesce ratele pâna la sfirsitului anului, se considera de repasitu. Repasirea se anuntia comitetului centralu respective adunarei generale.

§. 9.

Tacs'a se computa pe anulu solariu dupa calindariulu nou si nu se póte divide decâtu in patru rate egale, incepédu cu 1 Ianuarie.

Dispositiuni transitorie.

De-óre-ce pâna acu tacs'a se computá pentru periodulu dela o adunare generala pâna la alta, se va incassá pe anulu solaru 1884 dela membrii, cari au solvit tax'a pe anulu 1883/4 o rata cu 1 fl. 25 cr. v. a.

Acestu normativu se va retipari din foi'a asociatiunei separatu pentru a fi distribuitu dupa trebuintia.

133. In legatura cu cele stabilite sub Nrulu precedentu dlu cassariu presenta proiectele de formulare necesarie, prevediute in normativulu stabilitu.

— Se adoapta intocmai, avendu a fi si ele tiparite.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p., **Dr. D. P. Barcianu** m. p.,
v.-presiedinte. secretariu.

Autenticarea acestui procesu verbale se concrede dloru: Popescu, Cosm'a, Romanu.

S'a cetitu si verificatu in 3 Decemvrie 1884.

I. Popescu m. p. P. Cosm'a m. p. V. Romanu m. p.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luitu in sedinti'a dela 24 Novembre st. n. 1884.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, v.-presiedinte. Membrii presenti: B. P. Harsianu, E. Macelariu, I. Popescu, P. Cosm'a, Dr. Il. Puscariu, C. Stezariu, G. Baritiu, E. Brote, cassariu, Dr. I. Crisianu, bibliotecariu.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

134. Secretariulu alu II-lea raportéza asupr'a cereriloru de stipendii, intrate la concursulu scrisu din sedinti'a dela 3 Sept. a. c. si anumitu:

a) la stipendiulu de 100 fl. v. a. pentru studentu la scóle comerciale din patria au intratu 4 cereri. Avendu in vedere impregiurarile familiare, dupa cum s'au pututu cunoștece din acte si progresulu facutu in studii in anulu precedentu;

— Stipendiulu de 100 fl. v. se confera tinerului Ioanu Vatasianu, din Zoltanu, comitatulu Têrnavei-mari, elevu in a II-a classa a scólei comerciale din Brasiovu.

b) la stipendiulu de 50 fl. v. a. din fundatiunea „Doboca“ menitu pentru studentu gimnasisti din comitatulu de odinióra alu Dobâcei, au intratu 6 cereri.

Din acelea-si considerari cari s'au amintitu sub a)

— Stipendiulu de 50 fl. se confera tinerului Augustinu Botu, din Valeni, comitatulu Dobâc'a, studentu in a VIII cl. a gimnasiului românu din Naseudu;

c) la stipendiulu din fundatiunea „Galliana“, in suma de 60 fl. v. a. menitu pentru gimnasisti, au intratu 14 cereri.

Din motivele mai sub invocate

— stipendiulu de 60 fl. se confera tinerului Ioanu Halter, din Saskiz, comitatulu Têrnavei, studentu in a VIII. cl. a gimnasiului românu din Brasiovu.

d) Stipendiulu de 20 fl. v. a. din fundatiunea E. D. Basiota, pentru gimnasisti, cu preferenti'a celoru din muntii apuseni sau din fostulu districtu alu Naseudului.

Se confera tinerului Ioanu Buzila, din Rebrisióra, comitatulu Bistriti'a-Nasaudului, studentu in a VIII cl. gimnasiala a gimnasiului românu din Naseudu.

e) la stipendiulu de 20 fl. v. a. din fundatiunea fratiloru „Radu si George Riureanu“, studentu la scóle medii, s'au prezentatu 7 cereri.

Din motivele indicate

Stipendiulu de 50 fl. din acésta fundatiune se confera tinerului Ioanu Petrisoru din Siardulu ungurescu, comitatulu Clusului, studentu in a VIII cl. a gimnasiului românu din Blasiu.

f) La cele 2 ajutórie à 20 fl. v. a. din fundatiunea „Tofaleana“ pentru meseriasi, cu preferenti'a pentru descendentu din vre-o familia a fostei comune Tofalau, presentanduse numai o singura cerere.

Unu ajutoriu de 20 fl. v. a. se confera tinerului Teodoru Brendre, din Boianu, comitatulu Selagiului, invetiacele de fauru; ér' celalaltu se adauge la fondu.

135. a) L. Martianu, studentu la academi'a de silvicultura din Schemnitz;

b) Corneli'a Lupu, eleva a institutului preparandialu de statu in Clusiu;

c) C. Ratiu, elevu in cl. II-a a gimnasiului rom. cath. din Cluju, ceru a li-se vota unulu din stipendiile puse la concursu, sau vre-unu ajutoriu disponibilu.

— Cereriloru nu se póte satisfacé, ad a) b) din motivu cá nu suntu stipendii vacante pentru aceste specialitati, cá ad c) din motivulu cá s'a prezentatu dupa terminulu designatu.

136. Directiunea desp. XI. Sfmleu, cu ocaziunea trimiteri raportului despre afacerile in despartiementu, cere a i-se trimite 50 exemplarie din regulamentulu pentru despartieminte.

Ne mai fiindu disponibile exemplarie, pentru a satisfacé cererei in privinti'a numerului exemplarielor

— comitetulu decide retiparirea: „Regularei mijlóceloru pentru ajungerea scopului asociatiunei“, in 500 exemplarie.

137. P. Todorescu, studentu in medicina la facultatea in Vien'a, cere unu imprumutu, ce promite a-lu replati in rate, dupa absolvarea studiiloru si intrare in functiune cá medicu.

— Cererei nu se póte satisfacé.

138. Societatea „Transilvani'a“ din Bucuresci, trimite 200 fl. v. pentru ajutorarea invetiaceiloru de meserii, sustinuti de dèns'a la invetiatura;

— Spre scéintia, constatandu-se primirea sumei.

139. Se presenta conturile urmatóre dela administratiunea unoru diarie, in cari s'au publicatu concursuri din partea comitetului asociatiunei si anumitu:

1) dela „Kronstädter Zeitung“ pentru insertiunea de 2 ori a concursului pentru planulu scólei de fete in suma de 4 fl. 60 cr. v. a.

2) Dela „Hermannstädter Zeitung ver. mit dem Siebenb. Boten“ pentru aceea-si publicare: 6 fl. 10 cr.

3) dela: „Siebenbürgisch deutsches Tageblatt“, 2 conturi pentru publicarea licitatiei de dare in intreprindere (dto 4 Sept. 1884) si pentru cea de vèndiare a siopróneloru (de dto 8 Sept. 1884) cu 3 fl. 67 cr. si 3 fl. 22 cr., la olalta 6 fl. 89 cr.

4) Dela „Tribuna“, in locu, 2 conturi pentru publicarea concursului la stipendiile vacante (dto 3 Sept. 1884) si a concursului pentru planulu zidirei scolare, cu 9 fl. 75 cr. si 6 fl. 08 cr.; la olalta 15 fl. 83 cr. preste totu dar sum'a conturiloru 33 fl. 42 cr.

— Se avisésa la cassa spre platire sum'a de 23 fl. 67 cr. eventualu 33 fl. 42 cr. v. a. pe bas'a conturiloru presentate, cu adausulu cá dela administratiunea diariului „Tribuna“ se se céra favorulu acordatu si dela alte administratiuni ale jur-

naleloru române de a plăti pentru publicatiunile concurselor de stipendii numai taxele cuvenite pentru timbru.

140. Direcțiunea desp. XII. Deesiu prezintă prin adresa de dato 7 Augustu protocolulu ședinței subcomitetului de dto 23 Iulie a. c. și 7 Augustu a. c. Din aceste se vede: a) că s'au făcutu pregătirile necesare pentru întrunirea adunării generale a desp. in Lapusiu; b) că se afla depusi la cassa de pastrare din Deesiu sum'a de 77 fl. 50 cr. ca bani ai despartimentului; c) că s'au donatu din partea dlui P. Muresianu câteva cărți pentru bibliotec'a despartimentului; d) că s'au anticipatu invetiatoriului Simionu Moldovanu, directoru alu unei trupe de diletanți teatrali, sum'a de 10 fl. pentru a da reprezentatii cu ocașie adunării generale din Lapusiu. Sum'a s'a avisatu din taxele de membrii incassate si de incassatu dela membrii din Becleanu.

— Spre știința cu aceea, că despartiamintele in conformitate cu §. 26. din statute și cu §§-fii 17 și 18 din regulamentul, nu potu avé fonduri ale loru proprii, și toti banii incassati se transpunu comitetului centralu, care din sumele incassate, cu esceptiunea taxelor de membrii, pôte avisá o suma óre-care pentru trebuințele despartimentului, pe bas'a unui preliiminariu de bugetu stabilitu de adunarea generala a despartimentului.

Totu pe bas'a §§-loru citati, nu se pôte incuviintia anticipatia de 10 fl., daca ea se face in contulu tacselor incassate sau de incassatu ale membriloru asociat. din acelu despartimentu.

141. Direcțiunea desp. I. (Brasiovu) prezintă prin adresa de dato 1 Aug. a. c. protocoalele ședințelor subcomitetului de dto 12 și 20 Iulie a. c. din cari se vede, că s'au facutu dispozițiile pentru tînerea adunării generale a desp. in Rensnovu, și că s'au facutu pasi pentru primirea socotelor dela comitetulu arangiatoriu, instituitu in caus'a primirii adunării generale a asociatiunei din an. 1883.

— Spre știința, asteptându-se comunicatiunea rezultatului despre socotelile comitetului arangiatoriu.

142. In legatura cu cele de sub cei 2 numeri precedenti, membrulu E. Brote propune și

— comitetulu decide: comitetele despartiemintelor asociatiunei pe viitoriu suntu indrumate a arata in fie-care anu, fara a mai asteptá speciala provocare, daca și câte ședinție au tînutu la comitetu și câte adunari generale s'au întrunitu, preste totu ce pasi au facutu pentru promovarea scopurilor asociatiunei.

143. a) Reuniunea de lectura romana din Timisióra, trimite o invitare de prenumeratiune la pies'a de piano „Illustratiune romana“ de C. R. Karrasz.

b) B. M. Lazaru, din Rîmniculu-Saratu, o invitare de abonamentu la „Gazet'a Sateanului“.

— Invitariloru amintite nu se pôte satisface.

144. Prin resoluțiunea on. Direcțiuni financiare din locu de dato 9 Iulie a. c. Nr. $\frac{17873}{I. b.}$ 1884 se comunica, că sum'a de 200 fl. impusa pe legatulu facutu asociatiunei de dl. Simionu Balomiri se va tînea in evidentiã pãna la reposarea soției dlui Balomiri.

— Spre știința.

145. Ioanu Guguianu, ascultatoriu de silvicultura in Schemnitz și stipendistu alu asociatiunei, cere a i-se eliberá

ratele I și II. din stipendiulu votatu mai înainte de termirii fixati in resoluțiunea, ce i s'a comunicatu.

Nefiindu cererea intemeiata, comitetulu nu se afla motivatu a se abate dela hotaririle sale anterióre.

Sibiu d. u. s.

Iacobu Bologa m. p., Dr. D. P. Barcianu m. p.,
vice-presidentu. secretariu.

Autenticarea acestui procesu verbalu se concrede Dloru: Dr. Puscariu, Macelariu, Popescu,
S'a cetitu și verificatu in 15 Decembrie 1884.

Dr. Puscariu m. p. E. Macelariu m. p. I. Popescu m. p.

Nr. 323. 1884.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana și cultur'a poporului romanu luat in ședinția dela 3 Decembre n. 1884.

Presiedinte: Iacob Bolog'a. Presenti: I. Macelariu, I. V. Rusu, B. P. Harsianu, V. Romanu, I. St. Siulutiu, I. Popescu, P. Cosm'a, Dr. I. Puscariu, C. Stezariu, E. Brote cassariu, Dr. I. Crisianu archivariu și bibliotecariu.
Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

146. Presidiulu aduce la cunoștința comitetului, că in urmarea concursului publicatu din ședinția dela 10 Oct. cu terminu pãna la 30 Novembrie a. c. relativu la darea in întreprindere a zidirei pentru școla și internatulu de fetitue au intratu pãna in sér'a acelei dile optu plicuri sigilate, care desfacându-se de către birou in cancelari'a asociatiunei cu luare-aminte, s'au aflatu in fie-care pe lãnga planuri și câte o adresa anonima sigilata, cu totulu 8, precum și specificari de pretiuri, ér planuri s'au aflatu in număr de noue (9) și anume:

1) Cu motto: „Licht“ planuri evaluate la sum'a de 81,159 fl. 78 cr. v. a.

2) Sub acela-si cu motto: „Concordia“ cu 73,007 fl.

3) Cu motto: „Transilvani'a“ 70,133 fl. 16 cr.

4) Cu motto: „Bauet Schulen“ de 72,872 fl.

5) Cu motto „Erst wãge dann wage“ de 67,667 fl. 89 cr.

6) Cu motto: „Rousseau“ de: 64,560 fl.

7) Cu motto: „Mit vereinten Kräften“ de: 56,217 fl.

9) Cu motto: „Per aspera ad astra“, de 55,217 fl.

Conformu p. 6 de sub liter'a B. din concursulu dela 10 Oct. tóte aceste oferte și planuri avendu a fi espuse la vederea publicului dela 1-a pãna inclusivu 10 Dec. precum s'a și intemplatu in localulu asociatiunei transilvane, și dupa-ce indata din 1-a Dec. s'au prezentatu persóne doritóre a le vedé și examiná, comitetulu dupa deliberari mai indelungate a luat urmátórele

— Dispositiuni:

1) Tóte planurile sè se intinda dupa putintia la locu mai inaltu, pentru-cá examinarea se fie facilitata.

2) Localulu cancelariei se stea spre scopulu acest'a deschisu dela 10 óre a. m. pãna la 1 óra d. a.

3) In aceste óre dnii membrii ai comitetului se tîna inspectiunea, o sarcina pe care a binevoitu a o luá asupr'a-le dnii I. Popescu, I. Macelariu, V. Romanu și I. St. Siulutiu.

4) In aceste dile o comisiune compusa din 5 membrii alesi in persónele dloru Br. D. Ursu, I. Popescu, V. Romanu, Il. Puscariu si Dr. D. P. Barcianu avédu a se folosi si de observatiunile câte s'ar face din partea publicului asupr'a susu consemnateloru planuri, se examineze in sa-si acestea si se se adopere a-si forma opiniunea, pentru-cá prin acést'a si prin propunerile ce se voru face din partea ei comitetului, se se ajute acest'a intru luarea unui concludu asupr'a oferteloru facute.

147. Comisiunea esmisa din alta siedintia cu scopu de a-si da părerea in privinti'a honorariului pe care 'lu pretinde dl architectu Eder pentru elaborarea celoru de antáiu planuri, dupa care ar' fi a se edificá scólele si internatulu de fetitie, vine prin referentulu seu P. Cosm'a si arata, cá dupa-cé a consultatu pe unu pricepatoriu de lucru si a luatú totuodata cunoscintia despre tarifele stabilite pentru casuri de acestea, este de parere, cá comitetulu luându in considerare sum'a de edificare preliminata in acele planuri, cum si tarifa corespundietóre, se numere architectului Eder cá remuneratiune 678 fl. v. a.

Propunerea comisiuuei adoptandu-se, e radicata la váloré de concludu, despre care va fi avisata si cass'a, pentru cá se numere architectului Eder 678 fl. pe lángá cuitantia. Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
v.-presidentu.

G. Baritiu m. p.,
secretariu.

Autenticarea acestui procesu verbale se concrede dloru: Popescu, Cosm'a si Romanu.

S'a cetitu si autenticatu in 19 Dec. 1884.

P. Cosm'a m. p.

V. Romanu m. p.

P. Popescu m. p.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luatú in siedintiele dela 10 si 11 Decembrie n. 1884.

Presiedente: Iacob Bolog'a, vice-presiedinte. Presenti in 10 Decembrie: Br. Ursu, E. Macelariu, V. Romanu, Ios. St. Siulutiu, P. Cosm'a, I. Popescu, B. P. Harsianu, Dr. Il. Puscariu, C. Stezariu, E. Brote cassariu, Dr. Ioanu Crisianu, archivariu.

Secretariu: Georgiu Baritiu.

148. La ordinea dilei se pune de cátra presidiu raportulu comisiunei de 5 membrii alesi in siedinti'a din 3 Decembrie, cu scopu cá aceea studiéndu planurile de edificiu expuse pâna in 10 Dec. se 'ncerce a-si forma opiniunea sa asupr'a oferteloru intrate si prin propuneri ce va face, se usioreze comitetului luarea unui concludu ulterioru.

Dându-se cetire raportului acelei comisiuni sub Nr. 379 din 7 Dec. a. a. de cátra referentele Il. Puscariu, din cuprinsulu aceluia resulta urmatórele propuneri ale comisiunei:

A se denumi o ancheta mixta compusa din 3 ingineri din locu si 3 membrii ai comitetului, insarcinata cá se studieze planurile intrate la concursu, aratându calitatile fie-caruia. In legatura cu acésta propunere se se prelimineze in principiu

si spese anumite cá recompensa pentru acei 3 specialisti. In fine pentru simplificarea lucrariloru se se lase cu totulu afara din combinatiune planurile si ofertele acelea, ale caroru preliminarie trecu peste 60 mii fl., prin urmare planurile dela I—V se remáie neconsiderate, ér' cele dela VI—IX se fie examinate de comisiunea mixta, inse cu respectárea conditiuniloru de concursu.

Deschidiéndu-se desbaterea asupr'a acestoru propuneri, la aceea luara parte mai toti membrii comitetului si anume cátiva de repetite-ori. Propunerile comisiunei de 5 fiindu combatuta din diverse párti, dupa desbateri indelungate se mai formulara si alte propuneri opuse acélera si anume: E. Brote cerú cá se se dea la comisiune tóte planurile spre examinare, ér' nu numai cele de VI si IX.

Macelariu si Harsianu propunu a se examiná numai planurile care nu trecu preste 56,000 fl.

In fine V. Romanu propune amánare cu conditiune, cá raportulu se se restituie comisiunei de 5 si totu aceea se fie insarcinata a se consultá cu 3 ingineri din Sibiiu, apoi se vie cu alte propuneri.

Tóte aceste propuneri si amendamente resumate de cátra presidiu si puse la votu, au cádiutu un'a dupa alt'a cu majoritate. Concludulu siedintiei din aceea séra fú, ca desbaterile se se continue in alta siedintia spre a veni la unu rezultatú.

In 11 Dec. deschidiéndu-se siedinti'a cu o óra mai'nainte, adeca la 4 d. a. la aceea-si au participatu totu sub presidiulu ordinariu alu dlui v. pres. Bolog'a; dd. membrii: Br. D. Ursu, I. St. Siulutiu, V. Romanu, B. P. Harsianu, I. Popescu, P. Cosm'a, Il. Puscariu, E. Brote.

Secretariu: Georgiu Baritiu.

Materi'a desbateri a fostu totu cea din siedinti'a anterióra.

Cá si mai inainte, au luatú si asta-data toti membrii presenti parte cu mare zelu la desbatere asupr'a celora-si propuneri specificate mai in susu.

Cu acésta ocaziune s'au intonatu conditiunea, cá edificiu scóleloru de fetitie cu internatu se nu tréca nici-decumu sub nici unu cuvéntu preste sum'a fixata de cátra adunarea generala dela Orastie de 56 mii fl. v. a.

In fine dupa multe si bogate impartasiri de idei, comitetulu la propunerea membrului V. Romanu a luatú urmatóriuulu

— Concludu:

Actulu se se inapoieze comisiunei de 5, cu insarcinarea ca se studieze caus'a de nou, consultându si pe barbatii de specialitate, dupa care se raporteze comitetului.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.
V.-presiedinte.

Georgiu Baritiu m. p.
secretariu.

Autenticarea acestui procesu verbale se concrede dloru: Siulutiu, Romanu, Popescu.

S'a cetitu si verificatu, in 19 Dec. 1884.

Siulutiu m. p.

I. Popescu m. p.

V. Romanu m. p.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luat in sedinti'a dela 19 Decembrie 1884 st. n.

Presidentu: Iacobu Bolog'a, vice-presedinte. Membrii presenti: B. P. Harsianu, I. Popescu, P. Cosm'a, V. Romanu, I. V. Rusu, E. Macelariu, I. St. Siulutiu, Dr. Il. Puscariu, G. Baritiu.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

149. Comisiunea esmisa in sedinti'a premergatore, pentru a face propuneri in caus'a planurilor incurse pentru ciulu scólei de fete, presenta raportulu seu in cestiune.

— Raportulu se primesce de basa pentru desbaterea speciala.

150. Punendu-se la desbatere propunerile speciale presentate de comisiunea amintita in nrulu precedentu, pe bas'a loru,

— Comitetulu aduse urmatorele decisiuni:

1) Se esmite o comisiune (juriu) de 6 insi, intre cari 3 din comitetu si 3 barbati de specialitate; acést'a se presente comitetulu unu proiectu de conclusu asupr'a planurilor incurse, eventualu se faca propuneri in privinti'a modalitatii, ce ar' fi se se urmeze mai departe pentru ajungerea scopului.

2) Barbati de specialitate ai juriului voru avea a se pronuntia asupr'a urmatoreloru puncte:

a) incátu planurile corespundu conditiuniloru din concursu.

b) incátu impartirea interna a incaperiloru e facuta in modu corespundietoriu.

c) asupr'a constructiunei planuriloru.

d) asupr'a positiunei potrivite sau nepotrivite a edificiului pe bas'a planului de situatiune.

e) asupr'a defectelor si avantajelor fie-cáru planu si

f) se rangeze planurile dupa bonitatea loru.

151. In legatura cu conclusulu de sub nrulu precedentu si in conformitate cu propunerea comisiunei in ce privesce barbatii de specialitate:

— Comitetulu alege in comisiunea de 6 (juriu) cá barbati de specialitate pre dlu ingineriu Neugebauer, dlu inginer alu orasiului Sibiiu Müss si pre dlu maioru c. r. din statulu de geniu Riedel; ér' cá representanti ai comitetului pre membrii P. Cosm'a, V. Romanu si E. Brote.

152. Bibliotecariulu asociatiunei dlu Dr. I. Crisianu, raportéza, cá cu ocasiunea punerei in rëndu a bibliotecii, a complectarei ei, a reparatureloru necesarie la mobiliariu si a legarei cartiloru nelegate, a spesatu preste sumele preliminate in 1882, 1883 si 1884 in totalulu de 395 fl. 78 cr. v. a. sum'a 418 fl. 78 cr. conformu socoteleloru alaturate, de unde resulta unu supererogatu de 23 fl. v. a. pentru care cere indemnizare.

— Raportulu dimpreuna cu socotelele se transpunu cassariulu asociatiunei pentru censure si raportare.

153. Bibliotecariulu asociatiunei raportéza, cá in conformitate cu conclusulu comitetului din sedinti'a din lun'a lui Augustu, a comandatu 50 exemplarie din scrierea „Siebenbürgen, eine Darstellung des Landes und der Leute“ de R. Bergner, cari s'au si espedatu de editoru, acordându unu rabatu de 20%.

Fiindu pâna acum insinuati 8 insi, cari au prenumeratu la acésta carte, ar' remané a se acoperi inca sum'a de 103 fl. 25 cr. v. a. care cere a i-se anticipá dela cass'a asociatiunei.

— Comitetulu aviséza la cassa sum'a de 103 fl. 25 cr. ca anticipatiune, avendu acésta suma a se inapoia la timpulu seu din exemplarele desfacute.

154. Membrulu P. Cosm'a in vedere de lips'a si trebuinti'a unei stampilii cu numele asociatiunei propune si

— comitetulu decide a se procurá o stampilia cu numele asociatiunei.

Sibiiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p. Dr. D. P. Barcianu m. p.
V-pres. notariu.

Autenticarea acestui procesu verbale se incrededloru: Cosm'a, Romanu si Brote.

S'a cetitu si verificatu in 22 Decembre 1884.

P. Cosm'a m. p. V. Romanu m. p. E. Brote m. p.

Anuntiu de abonamentu.

Cu 1 Ianuariu 1885 se incepe cursulu alu XVI-lea alu foiei

„TRANSILVANIA“

pe anul u 1885.

Dnii membrii ordinari ai Asociatiunei transilvane sunt rogati, cá conformu decisiunei luate in adunarea generala dela Orascia 1884 sedinti'a II. p. 24. se binevoiesca a numerá de timpuriu tax'a de 1 fl. pe anul u 1885 déca voiescu se aiba acestu organu alu Asociatiunei gratis si franco. De altumentrea on. comitetu a reflectatu la acésta impregiurare pe directiunile despartimentelor.

Pentru nemembrii pretiulu este 3 fl. v. a. pe anul u intregu. Afara din monarchia 9 franci. Pe creditu nu se dá; nici se primesce abonamentu pe semestru, ci numai pe anul u intregu.

Nri singuratici din anii trecuti nu se dau, cáci tóte exemplariile remase neabonate s'au legatu in brosiure si ele formédia proprietatea Asociatiunei. Din aceste se vendu cu câte 2 fl. 1 exemplariu.

Din anii 1868 si din 1881 nu se mai afla nici unu exemplariu.

Banii de prenumeratiune se trimitu cu mandatu postal de a dreptulu la **Comitetulu Asociatiunei transilvane in Sibiiu.**

Pe lângá alte scrieri destinate pentru publicare, se primescu ori-ce anuntii bibliografice, cumu si recenziuni sau dari de sama, inca si critice scrise in spiritu obiectivu asupr'a productelor literarie, scientifice si artistice.

Redactiunea.

Exemplariile tiparite din Ratiociniu pe a. 1885 cate au remasu neimpartite la adunarea din Orascia, se alatura pentru dnii membrii pre câte ajungu. Totuodata se observa, cá in urmarea preliminarului éronatu, esitu din adunarea dela Desiu candu cu schimbarea computului pe anul u solaru, remuneratiunile si stipendiile sunt rectificade asia, cum trebuca se fio in proportiunea timpului pentru care s'au fostu votatu, dara nu s'au fostu platitu.

Red.